

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO MAGISTRO PROGRAMA

AGNĖ STAŠIONYTĖ
II kurso studentė

**LIETUVOS IKIMOKYKLINIŲ ĮSTAIGŲ SISTEMOS PLĖTROS
POLITIKOS ANALIZĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. V. Dumbliauskas

Vilnius, 2010

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „*Lietuvos ikimokyklinių įstaigų sistemos plėtros politikos analizė*“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Vardas, pavardė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Stašionytė A. Lietuvos ikimokyklinių įstaigų sistemos plėtros politikos analizė: viešojo administravimo specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas V. Dumbliauskas. – V., 2010. – 52 p.

Reikšminiai žodžiai: šeimos politika, ikimokyklinio ugdymo politika, politikos analizė, paramos šeimai politika, per capita metodas, „pinigai paskui vaiką“, švietimo čekiai, pasiūlos ir paklausos santykis.

Šiame darbe nagrinėjama Lietuvos ikimokyklinių įstaigų sistemos plėtros politika, remiantis aštuonių žingsnių politikos analizės etapais. Ikimokyklinis ugdymas analizuojamas kaip atskira politika. Pateikiama aktuali didžiųjų miestų (konkrečiau, Vilniaus) ikimokyklinio ugdymo įstaigų stygiaus problema, analizuojamos jos atsiradimo priežastys.

Darbe išryškinama pagrindinė viešoji problema, išskiriamos pagrindinės problemos sprendimo alternatyvos, o darbo pabaigoje remiantis išskirtais kriterijais identifikuojama geriausia ir tinkamiausia alternatyva.

Turinys

ĮVADAS.....	6
1. POLITIKOS IR IKIMOKYKLINIŲ ĮSTAIGŲ SISTEMOS SĄVOKOS	9
1.1. Politikos samprata ir jos interpretavimas.....	9
1.2. Ikimokyklinio ugdymo politikos sąvoka.....	11
2. IKIMOKYKLINIŲ ĮSTAIGŲ BŪKLĖ LIETUVOJE	13
2.1. Ikimokyklinio ugdymo stygius ir teikiamų paslaugų neatitiktis poreikiams.....	13
2.2. Lietuvos ikimokyklinių įstaigų politika (teisės aktų analizė).....	18
3. IKIMOKYKLINIŲ ĮSTAIGŲ BIUDŽETO FORMAVIMAS LIETUVOJE IR EUROPOJE.....	22
3.1. Ikimokyklinio ugdymo finansavimo modelis Lietuvoje.....	22
3.2. Užsienio valstybių ikimokyklinio ugdymo finansavimo patirtis.....	23
4. IKIMOKYKLINIŲ ĮSTAIGŲ STYGIAUS PROBLEMOS SPRENDIMO ALTERNATYVOS	28
4.1. Pagrindinės alternatyvos viešosios politikos problemai spręsti.....	28
4.2. Vertinimo kriterijai alternatyvų kontekste.....	34
IŠVADOS	41
Rekomendacijos ir pasiūlymai	43
Santrauka.....	45
Literatūros sąrašas.....	47

IVADAS

„Šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas“.¹ Daug valstybių greitai reaguoja į pakitusią šeimos padėtį, dėl to kylančias demografines, socialines ir ūkines problemas.

Ikimokyklinės įstaigos kaip tarpininkės tarp valstybės ir šeimos plėtodamos įvairių sričių paslaugas turi laiduoti galimybę vaikams augti sveikiems, maksimaliai naudotis geromis ugdymosi galimybėmis, savirealizacija, gyventi saugioje aplinkoje, jaustis mylimiems ir svarbiems, įgyti savarankiškumo kasdieniniame gyvenime, plėtoti savo socialinius tarpasmeninius santykius, pasitikėjimą savimi ir pan.

Lietuvoje vyravo du periodai dėl šeimos ir darbo derinimo galimybių. Ilgą laiką visuomenėje vyravo konservatyvusis požiūris į moteris, buvo laikomasi patriarchalinio šeimos modelio, kada moters pagrindinė pareiga buvo auginti vaikus, tuomet dar nebuvo plėtojami darbo ir šeimos derinimo modeliai. Vėliau tobulėjant visuomenei, buvo pradėti modernizuoti šeimos politikos principai, atsirado šeimos ir darbo derinimo galimybės. Moterys norėdamos kuo greičiau grįžti ir toliau įsitraukti į darbo rinką savo mažus vaikus užrašo į ikimokyklinių įstaigų vaikų sąrašus. Tačiau tokia registracija dar neužtikrina tikrosios vietos vaikų darželyje. Taigi šiame darbe ir bus siekiama atskleisti ir išanalizuoti ikimokyklinių įstaigų tikrąją probleminę situaciją.

Šio darbo tikslas – atlikti ikimokyklinių įstaigų sistemos plėtros politikos analizę. Darbe stengiamasi patvirtinti arba paneigti hipotezę, kad pakeistas ikimokyklinių įstaigų finansavimo modelis (būtent „pinigai paskui vaiką“ finansavimo įvedimas), leistų sureguliuoti rinką ir pašalinti problemą – ikimokyklinių įstaigų trūkumą. Hipotezėje priklausomas kintamasis yra ikimokyklinių įstaigų trūkumas, nepriklausomas kintamasis – pakeistas ikimokyklinių įstaigų finansavimo modelis („pinigai paskui vaiką“ finansavimo įvedimas).

Darbo tikslui pasiekti ir išsikeltai hipotezei patvirtinti arba paneigti keliami uždaviniai:

- Išnagrinėti politikos ir ikimokyklinio ugdymo politikos sąvokas.
- Išanalizuoti ikimokyklinių įstaigų trūkumo probleminę situaciją ir apibrėžti pagrindinę problemą;
- Pateikti ir išanalizuoti ikimokyklinio ugdymo įstaigų finansavimo ypatumus, pasirinktų modelių savybes Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse;
- Nustatyti ir išanalizuoti pagrindines problemos sprendimo alternatyvas;
- Pagrįsti arba paneigti, kad pakeistas ikimokyklinių įstaigų finansavimo modelis pašalintų ikimokyklinio įstaigų trūkumo problemą.

¹ LR Konstitucija. <<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>> [Žiūrėta 2010 05 17]

Darbe stengiamasi atsakyti į klausimą, ar problemai spręsti (šiuo atveju – ikimokyklinių įstaigų trūkumo) reikalinga valstybės intervencija ir kokia ji turėtų būti.

Šiuo metu visuomenėje yra jaučiamas ikimokyklinių įstaigų trūkumas. Su šia problema vis dažniau susiduria didieji Lietuvos miestai, ypačiai Vilnius. Iki šiol ši problema mokslinėje veikloje nebuvo nagrinėta. Darbo hipotezėje užsimenama dėl valstybės įsikišimo sprendžiant šią problemą, tačiau koks valstybės vaidmuo turėtų būti sprendžiant šią problemą kol kas nėra aiškus.

Ikimokyklinių įstaigų tema šiuo metu Lietuvoje yra aktuali. Šeimos politika Lietuvoje yra jauna, todėl dažnai koreguojama ir ieškomas geriausias modelis Lietuvai. Ikimokyklinių įstaigų būklė Lietuvoje yra mažai tyrinėta. Lietuvos autorių darbuose dažniausiai nagrinėjamos ikimokyklinių įstaigų funkcijos, kokybiškos paslaugos ir pan.

Darbas rašytas pagal klasikinę politikos analizės struktūrą. Remtasi David L. Weimer ir Aidan R. Vining *Policy Analysis: Concepts and Practice* aprašyta politikos analizės eiga taip pat Eugene Bardach *Praktinis politikos analizės vadovas. Aštuonių žingsnių kelias efektyviau spręsti problemas*. Probleminei situacijai nagrinėti pateikiami statistikos departamento duomenys, atliktų tyrimų rezultatai. Lyginant alternatyvas buvo naudojami teisės aktų nustatyti reikalavimai. Taip pat probleminei situacijai atspindėti buvo naudotasi ir forumuose Lietuvos tėvų išsakytomis nuomonėmis.

Darbą sudaro keturios dalys. Pirmoje dalyje nagrinėjamos politikos ir ikimokyklinio ugdymo politikos sąvokos. Kadangi darbe nagrinėjamos ikimokyklinės įstaigos kaip atskira politika, pirmojoje jo dalyje įrodoma, kad ikimokyklinis ugdymas yra organizuojamas kaip atskira politika. Šioje dalyje pateikiama politikos sampratos istorinė kaita, nagrinėjami etapai. Pirmojoje darbo dalyje remtasi Wayne Parsons knyga *Viešoji politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*, Dunn, V. *Public Policy Analysis: An Introduction*, Weber M. *Politika kaip profesinis pašaukimas* ir kt.

Antrojoje dalyje aptariama ikimokyklinių įstaigų plėtros problematika, išdėstomos problemos atsiradimo priežastys. Darbo dalyje keliami teiginiai yra argumentuojami naujausiais statistikos departamento prie LRV duomenimis. Taip pat remtasi A. Maslauskaitės, G. Purvaneckienės, V. Stankūnienės ir kt. autorių straipsniais. Taip pat nagrinėjami nutarimai, įstatymai bei strategijos reglamentuojančios šeimos bei ikimokyklinio ugdymo politiką Lietuvoje, pateikiama teisės aktų analizė („Šeimos politikos koncepcija“, „Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija“, „Nacionalinė demografinė (gyventojų) politikos strategija“, „Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos įgyvendinimo priemonių 2005–2012 metų planas“ ir kt.).

Trečiojoje darbo dalyje pateikiami ikimokyklinio ugdymo finansavimo šaltiniai Europoje. Pateikiami biudžeto pasiskirstymo duomenys, už ką ir kiek moka centrinė ir vietinė valdžia. Taip pat nurodomi principai, kuriais remiantis skirstomos lėšos ikimokykliniam ugdymui. Šioje darbo dalyje remiamasi Švietimo ir mokslo ministerijos pateikiama analize *Ikimokyklinio ugdymo plėtra: ar*

keisime finansavimo modelį. Šioje dalyje išryškinama, kad problemos sprendimo būdas turėtų būti finansavimo modelio pakeitimas.

Ketvirtoji dalis skirta spęstinios problemos alternatyvų identifikavimui. Alternatyvos nagrinėjamos pagal pasirinktus kriterijus. Pabaigoje apibendrinama tinkamiausia alternatyva, pagrindžiamas jos pasirinkimas, pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

Baigiamajame darbe buvo taikomi keli mokslinio tyrimo metodai. Teoriniams apibendrinimams formuoti naudotasi mokslinių publikacijų analizės metodu. Taip pat teisės aktų, susijusių su ikimokyklinių įstaigų politika analizė, statistinių duomenų analizė.

Baigiamajame magistro darbe pateikti duomenys apie dabartinę ikimokyklinių įstaigų būklę naudingi priimant strateginius sprendimus dėl šių įstaigų veiklos plėtros. Taigi darbas gali būti naudingas Lietuvos politikams, savivaldybių darbuotojams, kurie yra atsakingi už ikimokyklinės įstaigas, jų skaičiaus reguliavimą, kurie privalo stebėti vaikų gimstamumo tendencijas. Taip pat ikimokyklinių įstaigų administracijoms, privatiems asmenims, kurie planuoja steigti privačias ikimokyklinės įstaigas.

1. POLITIKOS IR IKIMOKYKLINIŲ ĮSTAIGŲ SISTEMOS SĄVOKOS

Politika yra sudėtinga, sunkiai apibrėžiama sąvoka. Politiką suvokti problematiška dėl jos įvairiapusiškumo ir turinio platumo, kadangi egzistuoja tokios politikos šakos kaip ekonominė, socialinė, vidaus, užsienio politika ir t.t. Ikimokyklinės įstaigos dažnai neatsiejamos nuo šeimos politikos. Gali kilti klausimas, ar ikimokyklinis ugdymas yra politika. Todėl šioje darbo dalyje nagrinėjama politikos sąvoka, iškeliami pagrindiniai jos bruožai, remiantis šiais bruožais bandoma įrodyti, kad ikimokyklinis ugdymas taip pat yra politika ir gali būti nagrinėjama kaip atskira savarankiška viešoji politika.

1.1. Politikos samprata ir jos interpretavimas.

Nors politikos reiškinys egzistuoja per visą tūkstantmetę žmonijos istoriją, o ją analizuoti pradėta dar Senovės Graikijoje, vienareikšmio atsakymo, kas yra politika, jos prigimtis, esmė ir kuo ji skiriasi nuo kitų visuomenės gyvenimo sferų, nėra.

Vieni politiką supranta kaip valstybės ar vyriausybės veiklą. Tokios nuomonės laikėsi Platonas, Aristotelis, Makiavelis, T.Hobsas ir kiti garsūs filosofai. Politika - tai valstybės valdymo menas. Tai menas sukurti taisykles, kurių laikydamiesi žmonės galėtų gyventi tokioje visuomenėje, valstybėje, kurioje galėtų siekti savo užsibrėžtų tikslų.

Kiti politiką supranta kaip įstatymo leidybos procesą, teisinį reguliavimą. Tai daugiau techninis požiūris į šį reiškinį. Jis atsiriboja nuo normatyvinių teiginių ir remiasi daugiau empirika.

Galiausiai politiką reikėtų suprasti ne tik kaip reiškinį, kuris vyksta tik valstybės lygmeniu. Politika vykdoma kiekviename gyvenimo etape ir įvairiais lygmenimis. Kiekvieną dieną, valandą, akimirką mes deramės su kuo nors, norėdami įgyvendinti savo interesus. Deramės su savo tėvais, dėstytojais, draugais. Visa tai yra politika – socialinis procesas, mediatorius, kuris padeda išspręsti iškilusius konfliktus surandant kompromisą.

Prancūzų ir anglų politikos mokslų mokyklose vyrauja nuomonė, kad politika apima pirmiausia valstybės ir jos institucijų bei politinių partijų veiklą. Teigiama, kad valstybinė valdžia atsiranda ir išsilaiko todėl, kad įvairios socialinės grupės tarpusavyje susitaria.² Tik dėl to valstybės ar visuomenės gyvenimas yra sureguliuojamas ir nukreipiamas tokia linkme, kad būtų išvengta anarchijos ir chaoso.

² Rakucevičius. R. *Politologija*. Vilnius, 2003, p. 10

Anot Helco (1972) terminas „politika“ paprastai yra taikomas tam, kas yra „daugiau“ nei atskiri sprendimai, bet „mažiau“ nei masiniai socialiniai judėjimai“³. Nėra sutarimo, ar politika yra kažkas daugiau nei „tikslingas“ veiksmų planas.⁴

Taip pat sudėtinga kalbėti apie politikos terminą, nes įvairiose kalbose jis apibrėžiamas labai skirtingai ir įvairiai. Pavyzdžiui, anglų kalboje viešosios politikos sąvokos kilmė siejama su definicijomis *policy* ir *politics*. Taip pat daugumai Europos kalbų kyla problemų nusakant *policy* ir *politics* skirtumą. Anglų kalbos žodį *policy* sunku išversti į prancūzų, italų ar ispanų kalbas. Kitos šiuolaikinės kalbos (rusų, vokiečių) turi tik vieną terminą (*politik, politika*), reiškiantį iš esmės tą patį, ką anglų kalboje reiškia *policy* ir *politics*.⁵

Dar vieni politikos tyrinėtojai Hogwoodas ir Gunas nurodo dešimtį dabartinės „politikos“ vartosenos būdų, kur ji suvokiamas:

- „Kaip tam tikros veiklos srities įvardijimas;
- Kaip bendro tikslo arba geidžiamos padėties išraiška;
- Kaip specifiniai siūlymai;
- Kaip valdžios sprendimai;
- Kaip formalus sankcionavimas
- Kaip programa;
- Kaip išeiga;
- Kaip rezultatas;
- Kaip teorija arba modelis;
- Kaip procesas.“⁶

Ilgainiui politikos sąvoka keitėsi, ją keitė idėja, kad „politika sietina su sprendimų priėmimu, o jų vykdymas arba įgyvendinimas – su administravimu ir biurokratija.“⁷

Apibendrinant galima teigti, kad pats terminas „politika“ vartojamas labai nevienareikšmiškai ir žodžio „politika“ prasmė turėtų būti suvokiama platesniame istoriniame kontekste. Anglų kalboje „policy“ turi įvairių prasmių. Paprastai žodžiu politika apibūdinama viešoji politika, tačiau jis labai dažnai vartojamas ir kitomis prasmėmis. Maksas Veberis (Weber) savo darbe *Politika, kaip profesinis pašaukimas* rašė: „Tai be galo plati sąvoka, apimanti bet kurią savarankiškos vadovaujamos veiklos rūšį. Kalbama apie bankų devizų politiką, apie reicho banko diskonto politiką, apie profsajungų politiką streiko metu, galima kalbėti apie miesto ir kaimo bendruomenės mokyklinę

³ Parsons, W., Viešoji politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 27.

⁴ Ten pat.

⁵ Dunn, V. *Public Policy Analysis: An Introduction*. New Jersey: Prentice Hall, 1994, p. 33 – 34.

⁶ Parsons, W., Viešoji politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001, p. 28.

⁷ Ten pat.

politiką, apie valdybos vadovavimo savo draugijai politiką, pagaliau apie politiką išmintingos moters trokštančios valdyti savo vyrą”.⁸

1.2. Ikimokyklinio ugdymo politikos sąvoka

Ar ikimokyklinė įstaiga yra ugdymo, ar globos įstaiga, ar šių įstaigų sistemą galima vadinti politika? Iš tiesų ji jungia dvi svarbias funkcijas – ikimokyklinio amžiaus vaikų auginimą ir jų brandumo ugdymą. Tėvams ikimokyklinio ugdymo įstaiga – didelis palengvinimas rūpinantis vaiku ir kartu savo darbine veikla. Ikimokyklinis ugdymas yra efektyvi socialinės adaptacijos bei mokymosi nesėkmių, skurdo ir atskirties prevencijos priemonė.

Ikimokyklinis ugdymas Lietuvoje suprantamas kaip pradinė švietimo sistemos grandis, kuri tobulinama atsižvelgiant į bendrąsias visuomenės švietimo ir žmogaus ugdymo idėjas. Šiai grandžiai Lietuvos švietimo sistemoje skiriama nemažai dėmesio. Lietuva, orientuodamasi į ES švietimo politiką, nukreiptą į ugdymo ir socialinių paslaugų integravimą, teikiant paramą vaikui ir šeimai, pereina nuo siauros institucinės krypties specializacijos (lopšelis, darželis, mokykla, globos namai) prie visapusiško ugdymo. Ikimokyklinio ugdymo uždavinys – skatinti vaiko savarankiškumą, iniciatyvą, kūrybiškumą bei saugoti ir stiprinti vaiko sveikatą. Iki mokyklos ugdoma šeimoje, lopšeliuose (iki 3 metų) ir darželiuose (iki 6-7 metų). Ikimokyklinėse įstaigose vadovujamasi Kultūros ir švietimo ministerijos aprobuotomis bendrosiomis programomis, jas individualizuojant, laisvai renkantis darbo formas bei metodus.

Ikimokyklines įstaigas galima laikyti kaip viena iš šeimos politikos sričių, kuriojamų Švietimo ir mokslo ministerijos, tačiau savaime šių įstaigų veikla yra reglamentuojama įstatymais, įsakymais, nutarimais ir kt. teisės aktais. Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas bei jo organizavimas Lietuvoje reglamentuojamas Švietimo įstatyme (2003 06 17)⁹ bei remiantis Švietimo ir mokslo ministerijos norminiais aktais. Todėl ikimokyklinį ugdymą galima laikyti ir švietimo politikos dalimi.

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2006-2008 metų programoje buvo numačiusi įgyvendinti ikimokyklinį mokymą.¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-10-17 nutarime Nr. 1020 „Dėl Lietuvos Respublikos 2006-2008 metų programos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ numatė parengti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros

⁸ Weber M. *Politika kaip profesinis pašaukimas*. Politologija, 1991 m., Nr. 2.

⁹ LR *Švietimo įstatymas* <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=364830&p_query=&p_tr2=> [Žiūrėta 2010-05-10]

¹⁰ *Keturioliktosios LR Vyriausybės 2006–2008 m. programa* <<http://www.lrvk.lt/bylos/vyriausybes/14-vyr-dok/14-programa.pdf>> [Žiūrėta 2010 05 15]

programą bei numatė steigti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes. Tai dar kartą rodo, kad valstybėje ši sistema formuojama ir įgyvendinama kaip atskira politika.¹¹

Darbo pradžioje buvo teigiama, kad politikos terminas šiuolaikinėje visuomenėje yra vartojamas ne vienareikšmiškai. Politika gali būti laikomas procesas, programa, sprendimai ir pan. Todėl galima teigti, kad ir ikimokyklinis ugdymas su savo vidaus taisyklėmis, reguliuojama ir prižiūrima Švietimo ir mokslo ministerijos yra politika.

¹¹ LR Vyriausybės nutarimas *Dėl Lietuvos respublikos 2006 – 2008 metų programos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo*.

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=284564&p_query=D%EBI%20Lietuvos%20Respublikos%202006-2008%20met%F8%20programos%20%E1gyvendinimo%20priemoni%F8%20plano%20patvirtinimo&p_tr2=2>

[Žiūrėta 2010 05 10]

2. IKIMOKYKLINIŲ ĮSTAIGŲ BŪKLĖ LIETUVOJE

Ikimokyklinių įstaigų būklė yra mažai tyrinėta Lietuvos autorių, todėl šioje darbo dalyje nagrinėjama būtent ikimokyklinių įstaigų būklė Lietuvoje ir kaip reglamentuojamas ikimokyklinių įstaigų darbas nutarimų, įstatymų, strategijų ir kitų teisės aktų kontekste. Išryškinama pagrindinė ikimokyklinių įstaigų problema. Pateikiami statistikos departamento duomenys ir šeimos politiką reglamentuojantys teisės aktai.

2.1. Ikimokyklinio ugdymo stygius ir teikiamų paslaugų neatitiktis poreikiams.

Dėl besikeičiančių ekonominių ir socialinių sąlygų ikimokyklinis ugdymas patyrė didelių kiekybinių ir kokybinių pokyčių, kito ikimokyklinių įstaigų būklė. 1990–1993 m. ikimokyklinių įstaigų ėmė sparčiai mažėti. Nuo 1990 m. iki 1993 m. ikimokyklinių įstaigų skaičius sumažėjo perpus (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Ikimokyklinių įstaigų skaičius mieste 1991 – 2008 m.¹²

	1991	92	93	94	95	96	97	98	99	2000	01	02	03	04	05	06	07	2008
Miestas	795	727	542	513	502	500	491	488	495	501	495	493	489	486	491	485	486	503

Pradžioje ikimokyklinių įstaigų buvo gana nemažai, tačiau prastėjant demografinėi padėčiai (žr. 2 lentelę), vaikų darželiai buvo naikinami. Ikimokyklinės įstaigos buvo perorganizuojamos į įvairius jaunimo užimtumo, meno centrus ir kt.

Pagal savivaldybių švietimo skyrių pateiktą informaciją nuo 1995 m. buvo uždaryti 82 darželiai. Daugiausia darželių buvo uždaryta Telšių r. (19), Vilkaviškio r. (7), Širvintų r. (5), Molėtų r. (4); po tris darželius uždaryta Šilutės r., Šalčininkų r., Rokiškio r., Kretingos r. ir Alytaus m.; po du darželius – Pakruojo r., Visagino, Akmenės r., Anykščių r., Biržų r., Joniškio r., Plungės r., Šilalės r. ir Ukmergės r.; po vieną – Vilniaus m., Marijampolės m., Palangos m., Kalvarijos, Pasvalio r., Švenčionių r., Trakų r., Varėnos r. ir Zarasų r. Nuo 1995 m. iki 2006 m. nauji darželiai buvo pastatyti tik 4 (Vilniaus mieste, Neringos, Pakruojo ir Vilniaus rajonuose).¹³

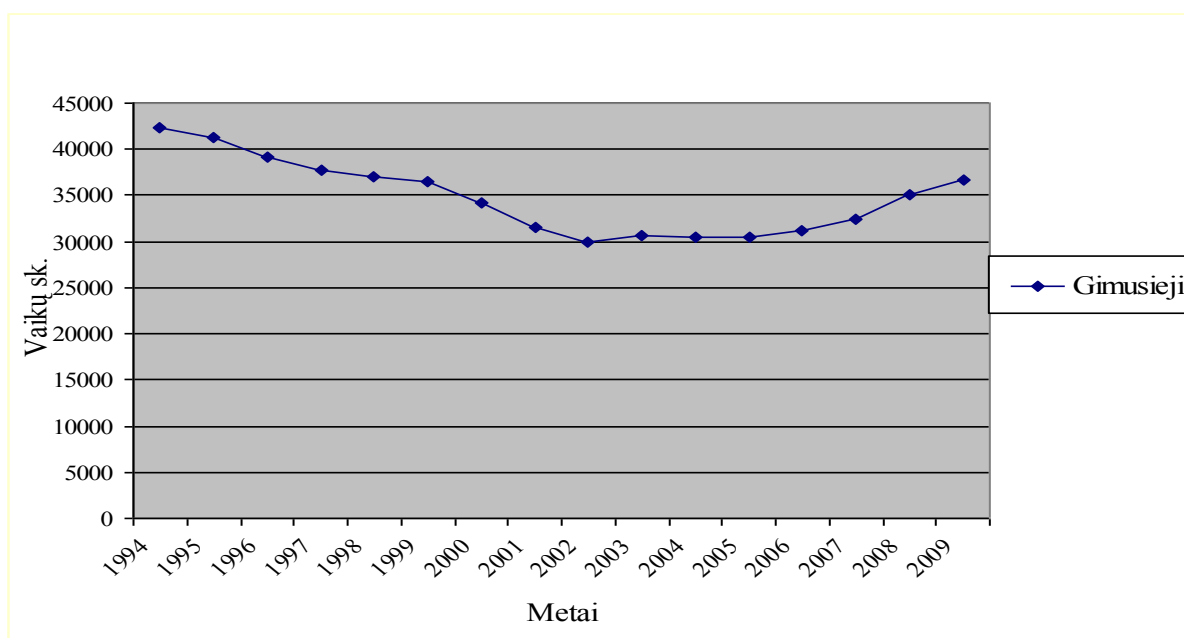
¹² Statistikos departamentas prie LRV. *Statistinė informacija apie vaikus. Švietimas*.
<<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1878>> [Žiūrėta 2010 01 20]

¹³ *Apie ikimokyklinio ugdymo įstaigų Lietuvoje sistemos ir teikiamų paslaugų problemas*.
<<http://www3.lrs.lt/docs2/EEZIZCDL.DOC>> [Žiūrėta 2010 05 06]

Vaikų mažėjimo darželiuose tendencijas skatino ir valstybės politika. Paramos šeimai (1991 m.), Valstybinių pašalpų šeimoms, auginančioms vaikus (1994 m.) įstatymai suteikė tėvams pasirinkimo laisvę, kur ugdyti vaiką.¹⁴

Keičiantis ekonominei ir socialinei šeimų padėčiai, atsirado būtinybė vis dažniau naudotis ikimokyklinio ugdymo įstaigų teikiamomis paslaugomis, kurių dėl spartaus poreikio augimo nuo 1997 m. Lietuvoje ėmė stigti. Valstybiniai lopšeliai-darželiai nuo 1997 m. išgyvena atgimimą. Auga poreikis šioms įstaigoms, nes gerėja demografinė padėtis Lietuvoje. (žr. 1 diagramą). Paskutiniaisiais metais ikimokyklinių įstaigų poreikis dar daugiau išaugo, nes politikoje skatinamas spartesnis moterų grįžimas į darbo rinką. Didieji miestai plečiasi, statomi nauji gyvenamieji rajonai, kuriuose įsikuria jauni žmonės, tuo tarpu ikimokyklinių įstaigų nedaugėja.

1 diagrama. Gimstamumas Lietuvoje 1994 – 2009 m.

Dabartinė ikimokyklinio ugdymo įstaigų rinkos situacija Lietuvoje paslaugos vartotojui nėra palanki. Susiklosčiusią padėtį galima nusakyti taip: paklausa didelė, o pasiūla minimali. Kaip teigia ikimokyklinio ir pradinio ugdymo skyriaus vedėja Gražina Šeibokienė „2009 m. Vilniuje nepatenkinti daugiau nei 11 tūkst. Gyventojų prašymai priimti jų vaikus į darželius“.¹⁵

Ikimokyklines ugdymo įstaigas lanko vis daugiau šalies ikimokyklinio amžiaus vaikų, palyginimui minėtina, kad 2000 m. ikimokyklines ugdymo įstaigas lankė apie 41 proc. šalies vaikų,

¹⁴ Eurybase. *The informatikon Database on education systems in Europe. Lietuvos švietimo sistema.* <http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/eurybase/pdf/section/LT_LT_C3_1.pdf> [Žiūrėta 2010 01 20]

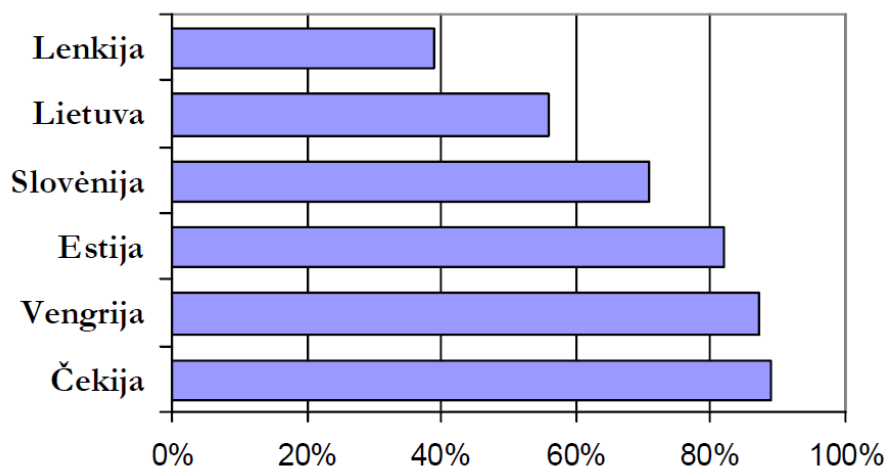
¹⁵ BNS ŠMM: *supaprastinus reikalavimus pašalintos kliūtys steigti naujus vaikų darželius.* <http://www.alfa.lt/straipsnis/10354509/?SMM..supaprastinus.reikalavimus.pasalintos.kliutys.steigti.naujus.vaiku.darzelius=2010-04-29_14-14> [Žiūrėta 2010 05 17]

2006 m. – 55 proc.¹⁶ Kaip rašoma statistikos departamento išleistame kataloge „Lietuvos vaikai“, mieste vaikų lankančių ikimokyklinio ugdymo įstaigas šiuo metu yra apie 75% visų šalies vaikų, tačiau „Lietuva atsilieka nuo kitų Europos Sąjungos šalių. Eurostato duomenimis, 2006 m. Europos Sąjungoje ikimokykliniame ugdyme dalyvavo 86,8%, Lietuvoje – 59,7% ketverių metų amžiaus vaikų.“¹⁷

Lietuva ir Lenkija yra tos šalys, kuriose mažiausiai vaikų (nuo 3 metų iki mokyklinio amžiaus) lanko vaikų darželius. Lenkija kovodama su prastu ikimokyklinio ugdymo įstaigų lankomumu steigia nemokamus vaikų darželius, taip sudaromos sąlygos ugdymo įstaigas lankyti ir neturtingų tėvų vaikams. „Vos 58 proc. šalies vaikų dalyvauja ikimokyklinėje ugdymo programoje, o kaime ikimokyklinio ugdymo įstaigas lanko tik 34 proc. vaikų.“¹⁸ Paminėtina, kad net 539 Lenkijos valsčiuose vaikų darželių iš vis nėra.¹⁹ Tuo tarpu Lietuvoje vaikai nedalyvauja ikimokykliniame ugdyme, nes jaučiamas ryškus šių įstaigų trūkumas.

Palyginus su kitomis valstybėmis, kaip Čekija, Vengrija, Estija ar Slovėnija, Lietuvoje ikimokyklinio ugdymo įstaigas lanko 1,5 – 2 kartus mažiau vaikų (žr. 2 diagramą).

2 diagrama. Nuo 3 m. ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankančių vaikų skaičius.²⁰

Tokia susidariusi situacija yra sąlygota ikimokyklinio ugdymo paslaugų stygiaus, neprieinamumo ir paslaugų kokybės, kuri dažnu atveju nepatenkina tėvų. Ribotos vaikų priežiūros ir ugdymo paslaugos yra vienas svarbiausių veiksnių, kuris turi įtakos (ne)tiesioginiams vaikų auginimo

¹⁶ Statistikos departamentas prie LRV. *Statistinė informacija apie vaikus. Švietimas.*

<<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1878>> [Žiūrėta 2010 01 20]

¹⁷ Ablingienė A., Gruštienė A., Svidrelienė D. et. al, *Lietuvos vaikai* (2008 m. katalogas). Vilnius, 2008. p.31

¹⁸ *Lenkijoje steigiami nemokami vaikų darželiai.* <<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/86843>> [Žiūrėta 2009 06 20]

¹⁹ Ten pat

²⁰ Kontula O., Miettinen A. *Synthesis Report on Demographic Behaviour Existing Population Related Policies and Expectations Men and Women Have Concerning the State.* The Population Research Institute, 2005.

kaštams išaugti. Turtinę tėvų išaugą tiesioginiai vaikų auginimo kaštai, nes šeima nemažai išlaidų skiria privačių (auklių) vaikų priežiūros paslaugų pirkimui. Tuo tarpu mažesnes pajamas gaunančios šeimos renkasi vaiko priežiūrą namuose. Dažniausiai moterys pasitraukia iš darbo rinkos, taip išaugą netiesioginiai vaikų auginimo kaštai.²¹

Su ikimokyklinių įstaigų stygiumi susiduria ne tik Lietuva, bet ir daugelis kitų Europos valstybių. Paskutiniaisiais metais įvairiose Europos valstybėse buvo pastebimas gimstamumo mažėjimas. Todėl kai kurios ES senbuvės paskatintos vaikų priežiūros institucijų stygiaus kuria įvairias programas. Pavyzdžiui, Prancūzija 2004 m. įvedė išmokas tėvams, kurie turi du vaikus iki 3 metų ir samdo jiems aukles.²²

Lietuvoje kaip ir daugelyje ES naujokių nėra pakankamai išplėtos šeimos ir darbo derinimo priemonės, tokios kaip dalinis darbas ar lanksti užimtumo forma. ES senbuvėse yra paplitusios lanksčios formos, kai tėvai gali susikurti lankstų darbo grafiką arba dirbama derinant valandas biure ir namuose, taip pat ne pilno etato darbas.²³ Tokios priemonės Lietuvoje nėra paplitusios.

Socialinė priežiūros funkcija užtikrina galimybę ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvams derinti šeimos ir darbo pareigas. Visuomeninė vaikų priežiūra sudaro galimybes abiem ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvams, ir ypač motinoms, dirbti. Tai stiprina valstybės intelektualinę ir ekonominę galią, materialinę šeimų padėtį, skatina gimstamumą. Tačiau Lietuvoje šeimos ir darbo derinimo priemonės yra labai ribotos, stinga ikimokyklinio ugdymo įstaigų, taip pat nėra įgyvendintų kitų šeimos ir darbo derinimo priemonių. Tai viena iš silpniausių šeimos politikos grandžių, kuri veikia ne tik šeimos padėtį visuomenėje, bet ir turi įtakos demografiniams rodikliams.

Tėvai pasigenda ikimokyklinio ugdymo įstaigų įvairovės: privačių, savaitinių darželių, darželių, dirbančių pagal netradicines programas. Jaučiamas papildomo ugdymo, specializuotos pagalbos paslaugų trūkumas.²⁴

2004 m. Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu Klaipėdos universiteto mokslininkai atliko tyrimą „Ikimokyklinio ugdymo pasirinkimo galimybės Lietuvoje“. Tyrimas atskleidė, kas yra svarbu tėvams, ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogams ir vadovams. Tyrimo duomenimis, tėvų apsisprendimą leisti vaiką į vaikų darželį lemia socialinių ir edukacinių paslaugų poreikis. Jų apsisprendimas susijęs su siekiu patenkinti vaiko bendravimo su bendraamžiais poreikį (76,2 proc.), užtikrinti geresnes vaiko ugdymo sąlygas (63 proc.) bei kokybišką vaiko globą (40 proc.) vaikų

²¹ Maslauskaitė, A., *Lietuvos šeima: tarp rinkos ir politikos*. Vilnius: demokratinės politikos institutas, 2005, p. 66.

²² Ten pat.

²³ Ten pat, p. 67

²⁴ Monkevičienė, Ona. Konferencija *Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo situacija Lietuvoje (tyrimų apžvalga)*.

<http://www.mkc.lt/dokumentas/1/MKCprojektas/O_Monkevicienes.ppt#383,7,Problemos> [Žiūrėta 2010 01 20]

darželyje. Apsisprendimą lemia ir šeimos poreikių tenkinimas, nes kai kuriems tėvams (37,4 proc.) vaikų darželis suteikia galimybę tęsti profesinę veiklą.²⁵

Tėvų ikimokyklinio ugdymo pasirinkimo galimybes riboja informacijos apie teikiamas paslaugas stoka. Tėvai pasigenda ikimokyklinio ugdymo įstaigų įvairovės: vaikų darželių, dirbančių pagal specializuotas, netradicines programas, privačių darželių, savaitinių darželių. Dauguma tėvų (75,3 proc.) teigė, kad jaučia specializuotų paslaugų trūkumą ikimokyklinėse įstaigose. Labiausiai jaučiamas logopedo ir psichologo paslaugų poreikis, kaime – medikų paslaugų vaikų darželiuose poreikis. Tėvai minėjo ir papildomo ugdymo paslaugų poreikį, o dauguma tėvų sutiktų mokėti už jas. Dažniausiai (47,5 proc.) tėvai pageidauja papildomo vaikų meninio ugdymo, užsienio kalbų mokymo paslaugų ir specialistų (psichologų, specialiųjų pedagogų) konsultacijų. Geriausiai tėvai ikimokyklinio ugdymo įstaigose vertina pedagogų darbą ir ugdomąją veiklą (82 proc.), tačiau jie ne visai patenkinti ugdymo proceso individualizavimu ir vaiko saviraiškos skatinimu.²⁶

Trečdalis tėvų vaikų neveda į darželį, nes, jų manymu, darželį lankantys vaikai serga dažniau už savo bendraamžius. Pusė apklaustų tėvų teigia, kad pagrindinė priežastis, dėl kurios jie nesinaudoja ikimokyklinio ugdymo įstaigų teikiamomis paslaugomis, – tai nelankstus paslaugų organizavimas. Tėvams ekonomiškai nenaudinga, jei tenka vaiką į darželį vesti nereguliariai. Pagrindinis konkrečios ikimokyklinio ugdymo įstaigos pasirinkimo kriterijus – geografiškai patogi vieta. Kiti reikšmingi kriterijai: aukšta pedagogų kvalifikacija, pažįstamų rekomendacijos. Tyrimo respondentai išsakė daug teigiamų dalykų apie ikimokyklinio ugdymo organizavimą ir jo reikšmę auginant vaikus, tačiau iškėlė ir nemažai problemų, susijusių su ikimokyklinio ugdymo būkle šalyje, miestuose ir kaimuose. Pagrindinės išvados labai svarbios galvojant apie tolesnę ikimokyklinio ugdymo paslaugų plėtrą.²⁷

Ikimokyklinio ugdymo organizavimas ir finansavimas yra savarankiška savivaldybių funkcija, ir visas problemas, susijusias su ikimokyklinio ugdymo sistemos formavimu, savivaldybės sprendžia pačios.

Taigi su ikimokyklinių įstaigų trūkumu daugiausia susiduria didieji miestai: Vilnius, kiek mažiau Kaunas, Klaipėda. Mažesniuose miestuose jaučiama kita problema – tik nedidelė dalis vaikų lanko ikimokyklines įstaigas, dažnai tai kaimų problema. Tačiau šiame darbe koncentruojamasi į ikimokyklinių įstaigų stygiaus problemą. Ji atsirado tada, kai pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais buvo uždaryta nemažai vaikų darželių, o staiga pakitus demografinėi padėčiai į gerąją pusę – ikimokyklinių įstaigų nepadaugėjo. Toliau darbe gilinamasi į ikimokyklinių įstaigų vedamą politiką, kaip bandoma spręsti susidariusią stygiaus problemą.

²⁵ LR Švietimo ir mokslo ministerija. Klaipėdos universitetas. Tyrimas. *Ikimokyklinio ugdymo pasirinkimo galimybės Lietuvoje*. 2004. <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ikimokyklinio_ugdymo_2004.doc> [Žiūrėta 2010 04 24]

²⁶ Ten pat.

²⁷ Ten pat.

2.2. Lietuvos ikimokyklinių įstaigų politika (teisės aktų analizė).

„Tėvams sunku derinti tėvystę ir profesinę karjerą, nes vis dar stokojama ikimokyklinio ugdymo įstaigų, o tos, kurios veikia, organizuoja darbą neatsižvelgdamos į darbo rinkos realybę - juk kai kurie tėvai turi dirbti iki vėlaus vakaro, savaitgaliais ar švenčių dienomis.“²⁸ Ištrauka iš LR Prezidento 2008 m. pasakytos metinės kalbos rodo, kad valdžios politikų dėmesys turi būti telkiamas į spręstinas šeimos ir karjeros derinimo problemas, su kuriomis susiduria jaunos šeimos.

Ne viena partija dažnai savo rinkiminėse programose deklaruoja išskirtinį dėmesį žmogui ir šeimai. Didžiausias dėmesys skiriamos paramos šeimai politikos formavimui, kurioje tik viena iš priemonių minima ikimokyklinių įstaigų plėtra. Paramos šeimai politika Lietuvoje dažnai autorių (Stankūnienė, Eidukaitienė, Maslauskaitė ir kt.) aptariama dviem aspektais: šeimos politiką pagrindžiančius ir reglamentuojančius dokumentus ir realiai įgyvendinamas šeimos politikos priemonės.²⁹

Nagrinėjant šeimos politikos eigą, pastebima, kad nuo Nepriklausomybės metų šeimos politika nebuvo nuosekli ir sklandi. Šeimos politikos plėtros prioritetai, svyravo nuo šeimos politikos orientuotos į tradicinės šeimos išsaugojimą, grąžinant moterį į šeimą, link siekio kurti palankias lyčių lygybės sąlygas, padėti šeimai derinti šeimos funkcijas ir profesinę veiklą.

Pirmieji nepriklausomos Lietuvos įstatymai susiję su ikimokyklinėmis įstaigomis pasirodė 1992 m. Vienas pirmųjų – „Paramos šeimai valstybinių pašalpų įstatymas“, kuriame nurodoma, kad „Šeimoms, turinčioms ikimokyklinio amžiaus vaikų ir auginančioms juos namuose, mokama 70 procentų valstybės išlaidų, vidutiniškai tenkančių vieno vaiko išlaikymui bei ugdymui ikimokyklinėje įstaigoje, kompensacija.“³⁰ Taip buvo teikiama nedidelė finansinė parama šeimai. Panaši nuostata ir teisė yra išlikusi iki šiol, tik šiuo metu finansinė parama yra mažesnė.³¹

Švietimo įstaigų steigimo įstatyme nurodomos sąlygos, kuriomis remiantis yra steigiamos ikimokyklinio ugdymo įstaigos, sudaromų vaikų ir grupių skaičius darželiuose. Specifiniai nuostatai pateikiami dėl specialiųjų poreikių turinčių ikimokyklinio ugdymo vaikų priežiūra.

1995 m. Seimo Šeimos ir vaiko reikalų komisija inicijavo valstybinės šeimos politikos koncepcijos rengimą. Joje suformuluoti pagrindiniai tikslai pirmiausia išreiškė socialinius šeimos gerovės siekius:

²⁸ Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus metinis pranešimas. <<http://archyvas.lrp.lt/lt/news.full/8957>> [Žiūrėta 2009 06 20]

²⁹ Maslauskaitė, A., *Lietuvos šeima: tarp rinkos ir politikos*. Vilnius: demokratinės politikos institutas, 2005, p 59

³⁰ *Paramos šeimai valstybinių pašalpų įstatymas*.

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1422&p_query=ikimokyklin%EBs%20%E1staigos&p_tr2=2> [Žiūrėta 2009 06 20]

³¹ LR Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas.

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=241362&p_query=ikimokyklin%EBs%20%E1staigos&p_tr2=2> [Žiūrėta 2009 06 20]

- „Skatinti išgalėjimą demokratiškais ir savarankiškais šeimos, pagrįstos šeimos narių tarpusavio globa ir atsakomybe, užtikrinančios kartų ir perimamumą;
- Padėti šeimoms realizuojant šeimos funkcijas kurti sąlygas, stiprinančias šeimas bei užtikrinančius jų visavertį funkcionavimą
- Skatinti šeimas atlikti savo funkcijas, privalomas šeimos nariams ir visuomenei.“³²

Tačiau koncepcijos nuostatos buvo įgyvendinamos fragmentiškai, šeimos politikos plėtra neturėjo kryptingumo, nes daugiau dėmesio skiriama plėtoti piniginės paramos šeimai sistemą, nutolstama nuo tikslo sukurti stiprią, savarankišką šeimą, skatinant atsakomybę už šeimos funkcijų įgyvendinimą, stiprinant kartų solidarumą ir kt.³³

2000 m. prieš naujus Seimo rinkimus, šeimos politikos kūrimas suaktyvėjo: sukurta grupė „Paramos šeimai, auginančiai vaikus“ programai rengti. Programa buvo parengta. Ikimokyklinio amžiaus vaikų institucijos užima didelę vietą šeimų ir vaikų gyvenimuose, todėl programoje buvo išskirta atskira skiltis „Vaikų ugdymas“ su atskira veiksmų programa.³⁴ „Paramos šeimai, auginančiai vaikus“ programa buvo įteikta Vyriausybei, bet nuosekliai įgyvendinti nebuvo pradėta.

Paramos šeimai politikai dar iki šiol nėra iki galo sukurta, nenuoseklūs ir neaiškūs tikslai ir motyvai. Tačiau plėtojant paramos šeimai politiką jaučiamos pastangos. „Lietuvos gyventojų politikos strategijos metmenys“,³⁵ „Nacionalinė demografinė (gyventojų) politikos strategija“,³⁶ „Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija“³⁷ tiksliai ir kritiškai analizuoja susidariusią padėtį, išryškina spęstinas problemas.

Paramos šeimai politika pakeitė savo kryptį atėjus sunkmečiui 2008 m. Jau sunkmečio pradžioje buvo sprendžiamas klausimas dėl motinystės pašalpų. Taigi, jau nuo šių metų patvirtinti nauji motinystės įkainiai. Motinos, kurioms pašalpos bus paskirtos iki 2010-ųjų liepos, išlaikys esamas pašalpas - 100 proc. gauto darbo užmokesčio pirmais ir 85 proc. antrais metais. Tuo tarpu nuo kitų metų liepos vaikus iki vienerių metų auginantiems tėvams bus mokamos 90 proc., o nuo vienerių iki dvejų metų - 75 proc. gauto darbo užmokesčio dydžio motinystės pašalpos.³⁸

³² Maslauskaitė, A., *Lietuvos šeima: tarp rinkos ir politikos*. Vilnius: demokratinės politikos institutas, 2005, p 59

³³ Maslauskaitė, A., *Šeima ir šeimos politika: patirtis ir nekonservatyvios politikos gairės*. Vilnius: demokratinės politikos institutas, 2005, p. 26.

³⁴ *Vaikus auginančių šeimų rėmimo programos metmenys: tikslai, principai, struktūra*.

<http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/parama/ch7.pdf> [Žiūrėta 2009 06 20]

³⁵ Stankūnienė, V. *Lietuvos gyventojų politikos strategijos metmenys*.

<http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/Strategija/strategija.htm> [Žiūrėta 2009 06 20]

³⁶ *Dėl Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos patvirtinimo*.

<[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=316289&p_query=%84Nacionalin%EB%20demografin%EB%20\(gyventoj%F8\)%20politikos%20strategija%93&p_tr2=2](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=316289&p_query=%84Nacionalin%EB%20demografin%EB%20(gyventoj%F8)%20politikos%20strategija%93&p_tr2=2)> [Žiūrėta 2009 06 20]

³⁷ *Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija*.

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=322152&p_query=Vaiko%20gerov%EBs%20valstyb%EBs%20politikos%20koncepcija&p_tr2=2> [Žiūrėta 2009 06 20]

³⁸ *Motinystės pašalpos mažės nuo 2010 – ujų liepos*. <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-09-22-motinystes-pasalpos-mazes-nuo-2010-uju-liepos/14239>> [Žiūrėta 2010 05 17]

Nuo 2004 m. atkreipiamas dėmesys į ikimokyklinių įstaigų trūkumo problemą. „Lietuvos gyventojų politikos strategijos metmenyse“ išryškinama ikimokyklinių įstaigų stygiaus problema. „Stokojama vietų ikimokyklinėse institucijose, daugelis grupių jose yra per didelės, neretai šios paslaugos neatitinka šeimų poreikių. Ikimokyklinių institucijų tinklo plėtra yra labai netolygi teritoriniu požiūriu. Tebėra nepakankama kitų ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikų priežiūros ir socialinio užimtumo paslaugų pasiūla.“³⁹

Panaši problema keliama ir kitoje „Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijoje“, joje teigiama, kad nepakankamai yra užtikrinama tėvams galimybė derinti darbą ir šeimos pareigas.⁴⁰ „Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijoje“ taip pat išryškinama ikimokyklinio ugdymo įstaigų stygiaus problema, kiek plačiau nagrinėjamos vaiko gerovės valstybėje problemos. Dauguma šiuose ir juos lydinčiuose dokumentuose numatyti tikslai ir veiksmų kryptys vertintinos kaip laiku įvardytos, iškeliančias didžiausias Lietuvos šeimos problemas ir derina šiuolaikinį požiūrį į šeimos politiką.

Nagrinėjant strategijas lydinčius priemonių planus pasigendama iškeltų problemų sprendimo būdų. Pavyzdžiui, „Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos įgyvendinimo priemonių 2005–2012 metų plane“⁴¹ sunku rasti konkrečiai įvardintas priemones, kurios padėtų išspręsti su šeimos ir vaiko gerove susijusias silpnybes. „34.4. Nepakankamai išplėtotos švietimo, sveikatos, socialinės ir psichologinės paslaugos šeimai ir vaikams“⁴² – tai viena iš strategijoje įvardintų silpnybių, jai spręsti keliami tikslai: „45.4. sukurti socialinių paslaugų tinklą, užtikrinantį visų būtinų socialinių paslaugų teikimo grandžių atsiradimą, nuoseklią geros kokybės pagalbą vaikui ir jo šeimai“.⁴³ Tam, kad būtų panaikintos koncepcijoje įvardintos silpnybės ir įgyvendinti tikslai, priemonių plane didžiausias dėmesys skiriamas įstatymams ar programų projektams rengti. Konkretios priemonės ir ištekliai, orientuoti į minėtų tikslų realizavimą ir silpnybių naikinimą, apima tik visuomenės švietimą ir specialistų mokymą. Todėl daug strategijoje išdėstytų ir spręstinių problemų netenka prasmės priemonių plane, tada ir pats priemonių paketas atrodo nesubalansuotas. Taigi kai kurios problemos iškeltos strategijoje nebus išspręsto remiantis septyneriems metams sudarytu priemonių planu.⁴⁴

³⁹ Stankūnienė, V. *Lietuvos gyventojų politikos strategijos metmenys*.

<http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/Strategija/mak_2D_a.pdf> [Žiūrėta 2009 06 20]

⁴⁰ *Dėl Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos patvirtinimo*.

<[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=316289&p_query=%84Nacionalin%EB%20demografin%EB%20\(gyventoj%F8\)%20politikos%20strategija%93&p_tr2=2](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=316289&p_query=%84Nacionalin%EB%20demografin%EB%20(gyventoj%F8)%20politikos%20strategija%93&p_tr2=2)> [Žiūrėta 2009 06 20]

⁴¹ *Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos įgyvendinimo priemonių 2005–2012 metų planas*.

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343456&p_query=Vaiko%20gerov%EBs%20valstyb%EBs%20politikos%20koncepcija&p_tr2=2> [Žiūrėta 2009 06 20]

⁴² Ten pat.

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ Ten pat..

Panašiai ir nevienareikšmiškai galima vertinti ir „Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos“ įgyvendinimo 2005–2007 metų priemonių planą.⁴⁵ Apžvelgus šeimos gerovei numatytas priemones pastebėtina, kad tik labai nedidelę priemonių dalį sudaro šeimai skirtų paslaugų plėtojimas. Daug dėmesio plane skiriama teisinių aktų rengimui ir tobulinimui, programų kūrimui. Pavyzdžiui, vienas iš strategijos uždavinių: „sudaryti sąlygas šeimos nariams derinti profesinę veiklą ir šeimos pareigas“. Šiam uždaviniui įgyvendinti pasirinkti trys uždaviniai:

1. „Parengti ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikti Ikimokyklinio ugdymo paslaugų teikimo programą, numatančią ikimokyklinio ugdymo paslaugų prieinamumo didinimą plėtojant jų įvairovę;
2. Parengti teisės aktų, reglamentuojančių alternatyvių ilgalaikiai socialinei globai stacionariose globos įstaigose socialinių paslaugų teikimą, projektus;
3. Parengti teisės aktų, reglamentuojančių socialinės globos ir pagalbos namuose paslaugų teikimą, projektus.“⁴⁶

Tokių teisės aktų rengimą galima vertinti kaip parengiamąjį darbą plėtojant visą paramos šeimai politiką. Taigi, nors strategijoje profesinės veiklos ir šeimos pareigų derinimas iškeliamas kaip vienas prioritetinių tikslų, tačiau prioritetinis dėmesys priemonių plane šiai problemai spręsti nėra išlaikytas.

Teiginių apie ikimokyklinių įstaigų plėtotę galima rasti daugelyje strateginių dokumentų: „Valstybinėje ilgalaikėje raidos strategijoje“, „Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatuose“, LRV programų įgyvendinimo planuose ir kt. Visuose teisės aktuose aiškiai suformuluojamos spręstinos problemos, nustatomi tikslai, vizijos ir siekiai, tačiau priemonės problemoms spręsti nėra taikliai pasirenkamos. Didelis dėmesys skiriamas tik naujų ir senųjų teisės aktų kūrimui ir koregavimui.

⁴⁵ *Dėl Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos įgyvendinimo 2005-2007 metų priemonių patvirtinimo.* <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=296401> [Žiūrėta 2009 06 20]

⁴⁶ Ten pat.

3. IKIMOKYKLINIŲ ĮSTAIGŲ BIUDŽETO FORMAVIMAS LIETUVOJE IR EUROPOJE

Šioje darbo dalyje nagrinėjami finansavimo modeliai. Pateikiamas šiuo metu Lietuvoje taikomas ikimokyklinio ugdymo biudžeto formavimas. Palyginimui nurodomi ir kitų Europos valstybių biudžeto formavimo principai, už ką ir kokią dalį moka centrinė ir vietos valdžia.

3.1. Ikimokyklinio ugdymo finansavimo modelis Lietuvoje.

Ikimokyklinis ugdymas dabar finansuojamas iš savivaldybių biudžeto ir tėvų įmokų. Ikimokyklinio ugdymo įstaigoms savivaldybė dengia didžiąją dalį išlaidų. Už vaikų maitinimą moka tėvai. Taip pat tėvai dažnai papildomai perka vaikams kanceliarines prekes, žaislus, esant reikalui – higienos priemonės, prisideda prie „kosmetinio“ įstaigos remonto, grupių aplinkos gerinimo.⁴⁷ Visų ikimokyklinių įstaigų finansinė padėtis šiek tiek pagerėjo, atsiradus galimybei gauti 2 proc. metinio gyventojų pajamų mokesčio.

Įstatymo numatytais atvejais tėvai yra atleidžiami nuo mokesčio už vaikų išlaikymą ugdymo įstaigose arba moka tik dalį mokesčio. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 31 d. nutarime Nr.1170 „Dėl užmokesčio už vaikų išlaikymą ikimokyklinėse įstaigose“ yra nustatyta, kad užmokestis už vaikų išlaikymą ikimokyklinėse įstaigose (išskyrus nevalstybines) mažinamas 50 procentų, jeigu vaikas turi tik vieną iš tėvų; šeima augina tris ir daugiau vaikų, tėvas atlieka tikrąją karinę tarnybą; vaikas auga moksleivių ar studentų šeimoje, kurioje vienas iš tėvų mokosi mokymo įstaigos dieniniame skyriuje.⁴⁸ Minėtu nutarimu miestų ir rajonų taryboms suteikta teisė iš savivaldybių biudžetų lėšų, o įmonėms, įstaigos bei organizacijoms – iš savo lėšų nustatyti papildomas užmokesčio už vaikų išlaikymą ikimokyklinėse įstaigose lengvatas. Todėl savivaldybių tarybų priimtų sprendimų numatytais atvejais tėvai yra atleidžiami nuo mokesčio už vaikų išlaikymą ugdymo įstaigose arba moka tik dalį mokesčio. Nemokamą socialiai remtinų šeimų vaikų maitinimą apmoka savivaldybė iš švietimui skirtų pinigų.

Dažniausiai savivaldybių tarybų sprendimuose dėl užmokesčio už vaikų išlaikymą ikimokyklinėse ugdymo įstaigose nurodoma, kad užmokestis už vienos dienos vaikų išlaikymą ikimokyklinėse grupėse lopšelio grupėje dažniausiai yra 4,20 Lt, iš jų: 3,70 Lt – mitybos išlaidoms padengti ir 0,50 Lt už kiekvieną lankytoją dieną – įstaigos reikmėms tenkinti; specialiojoje ir darželio

⁴⁷ *Dėl Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos įgyvendinimo 2005-2007 metų priemonių patvirtinimo.* <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=296401> [Žiūrėta 2009 06 20]

⁴⁸ LR Vyriausybės nutarimas *Dėl užmokesčio už vaikų išlaikymą ikimokyklinėse įstaigose.* <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=105878&p_query=&p_tr2=> [Žiūrėta 2010 05 17]

grupėje – 4,80 Lt, iš jų: 4,30 Lt – mitybos išlaidoms padengti ir 0,50 Lt už kiekvieną lankyta dieną – įstaigos reikmėms tenkinti. Taip pat savivaldybių tarybų sprendimuose yra nurodyta, kad mokestis imamas už kiekvieną lankyta, nelankyta ir nepateisintą dieną. Nustatyta, kad mokestis neskaičiuojamas, kai vaikas nelanko įstaigos, tik kai pristatomi tai pateisinami dokumentai. Tarybų sprendimuose nenumatytos jokios mokėjimo už vaiko išlaikymą lengvatos, jeigu vaikas įstaigoje būna keletą valandų. Tėvams tenka mokėti už pilną dieną.

Taip pat socialiai remtinoms šeimoms turi ne tik finansavimo lengvatas, bet ir pirmumo teisę gaunant vietą ikimokyklinėje įstaigoje.

Savivaldybės pabrėžia, kad esant dabartiniam ikimokyklinio ugdymo finansavimui nepakankamai lėšų skiriama aplinkai, įrangos atnaujinimui, pedagogų kvalifikacijos tobulinimui, trūksta lėšų organizuoti ikimokyklinį vaikų ugdymą visus metus.⁴⁹

Dėl prastos ikimokyklinių įstaigų būklės 2009 m. pradėtos priimti paraiškos ES struktūrinei paramai gauti.⁵⁰ Pradedami projektai dėl ikimokyklinių įstaigų renovacijos. Analizuojant dabartinę savivaldybių finansavimo galimybes pastebima, kad pačių savivaldybių lėšomis renovacijos darbus būtų galima atlikti dar negreitai, tačiau ES struktūrinių fondų parama padėtų pasiekti daug greičiau.

Jau minėtu Klaipėdos universiteto mokslininkų atliktu tyrimu „Ikimokyklinio ugdymo pasirinkimo galimybės Lietuvoje“ nustatyta, kad mokestis už vaikų darželį atitinka daugumos tėvų finansines galimybes. Tačiau pusė tėvų teigia, kad jis galėtų būti mažesnis. Dauguma tėvų bent iš dalies sutiktų mokėti už ikimokyklinėse įstaigose teikiamas papildomas paslaugas. Tėvai sutiktų mokėti už choreografijos pamokėles (45,8 proc.) ir kitą individualų meninį ugdymą (47,5 proc.). Dalis tėvų sutiktų mokėti už specialistų konsultacijas (33,8 proc.) ir užsienio kalbos mokymą (33 proc.). Dažniausiai už paslaugas sutiktų mokėti tėvai, gyvenantys miestuose ir miesteliuose. Mažiausiai tėvų, galinčių sumokėti už papildomas paslaugas, yra kaimo vietovėse.⁵¹

3.2. Užsienio valstybių ikimokyklinio ugdymo finansavimo patirtis.

Europos valstybėse lėšos ikimokykliniam ugdymui skirstomos remiantis įvairiais principais ir metodais. Kai kuriose šalyse apskaičiuojant ikimokykliniam ugdymui skiriamas lėšas

⁴⁹ *Ikimokyklinio ugdymo plėtra: ar keisime finansavimo modelį.*

<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Finansavimo_modelis.pdf> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁵⁰ *Pasiūlymas teikti paraišką ikimokyklinių ugdymo įstaigų modernizavimui.* <http://www.esparama.lt/2007-2013/lt/aktualijos/aktualija?lbtitem_id=090bdd53800c1431> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁵¹ LR Švietimo ir mokslo ministerija. Klaipėdos universitetas. Tyrimas. *Ikimokyklinio ugdymo pasirinkimo galimybės Lietuvoje.* 2004. <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ikimokyklinio_ugdymo_2004.doc> [Žiūrėta 2010 04 24]

papildomas kriterijus yra savivaldybės regiono koeficientas. Daugelyje šalių centrinė valdžia papildomas dotacijas skiria specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymui.⁵²

Europos šalyse ikimokyklinio ugdymo paslaugos dažniausiai finansuojamos iš trijų šaltinių: centrinės valdžios skiriamas biudžetas, savivaldybės lėšos ir tėvų įmokos. Šalys skiriasi centrinės valdžios ir vietinės valdžios indėliu į ikimokyklinėms ugdymo įstaigoms skiriamą biudžetą (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Biudžeto skirto ikimokyklinėms įstaigoms pasiskirstymas Europos šalyse.⁵³

Norvegija	Centrinė valdžia dengia 34 proc. ikimokyklinių įstaigų metinių išlaidų
Suomija	Centrinė valdžia dengia 85 proc. vieno vaiko išlaikymo ikimokyklinėje įstaigoje metinių kaštų
Liuksemburgas	Centrinė valdžia dengia 2/3 pedagogų atlyginimų išlaidų, o savivaldybei reikia apmokėti vieną trečdalį
Estija, Vokietija	Centrinė valdžia skiria lėšas pedagogų atlyginimams, jų kvalifikacijos tobulinimui
Portugalija	Centrinė valdžia skiria lėšas ne tik pedagogų atlyginimams, bet ir ugdymo procesui reikalingoms medžiagoms, priemonėms įsigyti bei papildomos ugdomosios veiklos išlaidoms padengti, o kitų kaštų apmokėjimas tenka savivaldybei ir tėvams
Islandija	Naujų ikimokyklinio ugdymo įstaigų statybas finansuoja valstybė, o atlyginimai ir pastatų eksploatacijos išlaidos yra savivaldybės atsakomybės sritis
Italija	Ikimokyklinio ugdymo administravimo ir valdymo išlaidas apmoka centrinė valdžia, o kitus kaštus turi padengti vietos valdžia
Lichtenšteinas	Pagrindinius ikimokyklinio ugdymo kaštus apmoka savivaldybė, o centrinė valdžia skiria lėšas pedagogų atlyginimams ir reikiamai įrangai įsigyti

Europos valstybėse lėšos ikimokykliniam ugdymui skirstomos remiantis įvairiais principais ir metodais. Nustatoma maksimali riba, kurios negali peržengti vietos valdžia, savo nuožiūra nustatydamą (atsižvelgdama į savivaldybės ekonominę, socialinę situaciją ir t. t.) tėvų mokesčių. Pavyzdžiui, Islandijoje tėvai apmoka trečdalį vaiko išlaikymo ikimokyklinėje įstaigoje išlaidų. Šioje šalyje kai kuriose savivaldybėse mokesčiai mažinamas tais atvejais, jei šeimoje yra du ar daugiau vaikų,

⁵² *Ikimokyklinio ugdymo plėtra: ar keisime finansavimo modelį.*

<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Finansavimo_modelis.pdf> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁵³ Ten pat.

lankančių ikimokyklinio ugdymo įstaigas. Slovakijoje mokestis už darželį negali viršyti 5,7 proc. minimalaus suaugusiojo pragyvenimo lygio.⁵⁴

Kai kuriose šalyse apskaičiuojant ikimokykliniam ugdymui skiriamas lėšas papildomas kriterijus yra savivaldybės regiono koeficientas. Daugelyje šalių centrinė valdžia papildomas dotacijas skiria specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymui (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Principai, kuriais remiantis, skirstomos lėšos ikimokykliniam ugdymui Europoje.⁵⁵

Portugalija	Centrinė valdžia apskaičiuoja ikimokyklinėms įstaigoms skiriamas lėšas orientuodamasi į vieno vaiko išlaikymo ikimokyklinėje įstaigoje kaštus per mėnesį.
Bulgarija	Atskaitos tašku laikomas praėjusių metų išlaidų vienam vaikui vidurkis, t. y. metinis ikimokyklinio ugdymo biudžetas nustatomas atsižvelgiant į praėjusių metų biudžeto vidurkį ir pakoreguojant skiriamas lėšas pagal infliacijos koeficientą.
Rumunija	Orientuojamasi į tikslų vaikų skaičių ikimokyklinėse įstaigose tais metais.
Slovėnija	Skaičiuojama bendresniais metodais, pavyzdžiui, apskaičiuojami ikimokyklinės programos kaštai.
Švedija	Atsižvelgiama į savivaldybės populiacijos dydį, gyventojų tankumą, socialinę ekonominę struktūrą, imigrantų skaičių.
Slovakija	Centrinė valdžia nefinansuoja darželių, kuriuos įsteigė savivaldybė. Išlaidas dengia savivaldybė ir tėvai, bet iš tėvų surinktos lėšos naudojamos ne pedagogų atlyginimams, o su vaikų globa susijusiems kaštams padengti.
Čekija	Savivaldybė papildomas lėšas specialiųjų poreikių turinčių vaikų ikimokykliniam ugdymui apskaičiuoja pagal specialią formulę.
Bulgarija, Čekija, Danija	Ikimokyklinių įstaigų biudžetas apskaičiuojamas vadinamuoju <i>per capita</i> metodu (skaičiuojamos lėšos vienam asmeniui), t. y. skaičiuojama pagal formulę, kurią sudaro įvairios dalys.

Kaip minėta, trečias ikimokyklinio ugdymo finansavimo šaltinis dažniausiai yra tėvų įmokos. Tik keliose šalyse, *Eurydice* informacinės bazės duomenimis, tėvai nemoka už savo vaikų

⁵⁴ *Ikimokyklinio ugdymo plėtra: ar keisime finansavimo modelį.*

<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Finansavimo_modelis.pdf> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁵⁵ Ten pat.

ikimokyklinį ugdymą. Šiose šalyse visas išlaidas apmoka centrinė ir vietos valdžia. Jokių mokesčių už vaiko išlaikymą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje tėvai nemoka ir Latvijoje. Įvairiose šalyse tėvams taikomas vienokias ar kitokias nuolaidas, finansinę paramą galima sąlyginai suskirstyti į kelias grupes.⁵⁶

Kita finansavimo parama – tėvų mokestis, yra diferencijuojamas. Beveik visose šalyse, kuriose tėvai turi prisidėti mokesčiais už jų vaikų institucinį ikimokyklinį ugdymą, mokesčio dydis priklauso nuo šeimos socialinės ekonominės padėties, kitais žodžiais tariant, nuo šeimos pajamų (Vokietija, Vengrija, Portugalija, Švedija). Slovakijoje tėvai nemoka už vaiko išlaikymą, jei jų pajamos mažesnės už oficialiai nustatytą minimalų pragyvenimo lygį.⁵⁷

Kai kuriose šalyse mokesčio dydis priklauso nuo vaikų skaičiaus šeimoje. Vokietijoje mokesčio dydis priklauso ir nuo bendro šeimos narių skaičiaus, Vengrijoje – nuo išlaikomų narių skaičiaus šeimoje. Dar kitose šalyse tėvų mokesčio dydis priklauso nuo vaikų, ugdomų pagal tą pačią programą, skaičiaus (Rumunija, Švedija – kiek vaikų lanko darželį). Kai kuriose šalyse šeimos, gaunančios mažas pajamas, ir šeimos, kuriose auga daugiau kaip trys vaikai arba specialiųjų poreikių turintys vaikai, moka tik 50 proc. vaiko maitinimo išlaidų. Ispanijoje mažas pajamas gaunantys tėvai už savo vaikų maitinimą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje moka mažiau. Kai kuriose šalyse tris ir daugiau vaikų turinčios šeimos visai atleidžiamos nuo mokesčio už vaikų maitinimą (Vengrija).⁵⁸

Kai kuriose šalyse tėvai nemoka jokių mokesčių, jei jų vaikas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje būna tik dalį dienos (Bulgarija). Lenkijoje tėvai nemoka už darželį, jei vaikas jame būna penkias valandas, bet turi mokėti už maitinimą. Portugalijoje tėvai moka už maistą ir dalį socialinės bei ugdomosios veiklos, bet tas mokestis priklauso nuo tėvų pajamų. Škotijoje 3–4 metų vaikų mažai uždirbantys tėvai moka tik už dalį vaiko buvimo darželyje dienos. Anglijoje tėvai nemoka už vaiko išlaikymą, jei jis lanko valstybės darželį.⁵⁹

Kartais finansinę paramą pašalpų ar mokesčių nuolaidų forma gauna įvairios socialinės grupės. Bulgarijoje tai nusprendžia savivaldybės taryba. Turkijoje tokias nuolaidas pirmumo teise gauna žuvusiųjų kare, karo veteranų, karo veteranų invalidų vaikai, išsiskyrusių tėvų vaikai,

⁵⁶ Eurybase. *The informatikon Database on education systems in Europe. Lietuvos švietimo sistema.*

<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/eurybase/pdf/section/LT_LT_C3_1.pdf> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁵⁷ *Ikimokyklinio ugdymo plėtra: ar keisime finansavimo modelį.*

<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Finansavimo_modelis.pdf> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁵⁸ Ten pat.

⁵⁹ Ten pat.

specialiųjų poreikių turintys vaikai. Jiems ir skurdžiai gyvenančių šeimų vaikams taikoma nuolaida – jie be mokesčių priimami į darželį santykiu 1/10.⁶⁰

Retesni atvejai, kai mokesčių už vaiko ikimokyklinį ugdymą sumoka tėvų darbdavys. Olandijoje siekiama, kad darbdaviai prisidėtų (nors jie to ir neprivalo daryti) ir padengtų dalį tėvų mokesčio už vaiko išlaikymą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, t. y. siekiama, kad abiejų tėvų darbdaviai padengtų vieną trečdalį nustatyto mokesčio. Jei darbdaviai to nedaro, vyriausybė gali suteikti kompensaciją, kurios dydis priklauso nuo tėvų pajamų (jei pajamos yra mažesnės už tam tikrą sumą).⁶¹

Savotiška paramos tėvams forma galima laikyti atvejus, kai dalį specialiųjų ikimokyklinio ugdymo įstaigų paslaugų apmoka tėvų asociacijos. Pavyzdžiui, Kipre tėvų asociacijos moka mokesčių, iš kurio mokami atlyginimai ikimokyklinių įstaigų pedagogų padėjėjams, dirbantiems su specialiuoju poreikių turinčiais vaikais. Kartais tėvų asociacijos prisiima valstybinių darželių išlaikymo kaštus. Jos taip pat kartu su savivaldybe finansuoja bendruomenės darželius, kurie yra steigiami, kai valstybiniai darželiai negali patenkinti visų bendruomenės vaikų poreikių.⁶²

Taigi ikimokyklinių įstaigų finansavimo modelių pavyzdžių yra iš tiesų nemažai. Finansavimo taikymo metodai ir principai yra skirtingi daugelyje Europos šalių. Tačiau kyla klausimas, ar optimaliausias finansavimo modelio suradimas išspręstą problemą – ikimokyklinių įstaigų trūkumą miestuose, konkrečiau Vilniaus mieste.

Apibendrinant pirmąją darbo dalį, kad tokios sudėtinės problemos kaip: padidėjęs gimstamumas, ankstyvas moterų įsitraukimas į darbo rinką, nedidelis vaikų skaičius lankančių ikimokyklinių įstaigų lyginant su kitomis ES šalimis, neišplėtotos darbo ir šeimos derinimo priemonės, išskirtinės sąlygos socialiai remtinoms šeimoms gauti vietą ikimokyklinėje įstaigoje, sukuria problemą – ikimokyklinių įstaigų stygiaus. Kadangi ikimokyklinių įstaigų plėtra yra viešoji problema, jai sureguliuoti yra reikalinga valstybės intervencija.

Remiantis kitų Europos valstybių patirtimi, Lietuvai reiktų ieškoti tinkamesnio ikimokyklinių įstaigų finansavimo modelio, kuris galbūt išspręstų vaikų darželių stygiaus problemą.

⁶⁰ Ten pat.

⁶¹ *Ikimokyklinio ugdymo plėtra: ar keisime finansavimo modelį.*

<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Finansavimo_modelis.pdf> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁶² Ten pat.

4. IKIMOKYKLINIŲ ĮSTAIGŲ STYGIAUS PROBLEMOS SPRENDIMO ALTERNATYVOS

Apžvelgta ikimokyklinių ugdymo įstaigų tinklo būklė rodo, kad šių įstaigų vis mažėja, o dalis vaikų, lankančių jas, ir poreikis jas lankyti nuolat didėja, todėl kyla problema, kaip suderinti visuomenės poreikius ir dabar esamas galimybes. Visi moksliniai argumentai akivaizdžiai rodo, kad ikimokyklinio ugdymo sistema turi būti plėtojama.

Yra jaučiama ikimokyklinių įstaigų paklausa visuomenėje, tačiau nėra pasiūlos, šioje situacijoje rinka nesuveikia, privatūs interesantai neskuba pasiūlyti savo paslaugų. Todėl kyla klausimas, kas trukdo privačių įmonių įsitraukimui ir kodėl pati rinka neišsprendžia susidariusios problemos.

Alternatyvos šios problemos kontekste reiškia problemos sprendimo būdą, priemonę, programą ar pan. Todėl šio darbo dalyje išskiriamos pagrindinės ikimokyklinių įstaigų stygiaus problemos alternatyvos. Jų poveikis identifikuojamas pagal pasirinktus kriterijus.

4.1. Pagrindinės alternatyvos viešosios politikos problemai spręsti

Pasaulyje jau seniai vyksta diskusijos, kaip turėtų būti finansuojamas švietimas, ar švietimas ir ugdymas yra tik valstybinių įstaigų prerogatyva, kokią vietą šioje srityje gali ir turi užimti privačios švietimo įstaigos, kaip įvairiais finansavimo švertais būtų galima skatinti švietimo įstaigų teikiamo ugdymo kokybę ir sveiką konkurenciją, paremtą švietimo kokybe, kaip įtraukti tėvus į ugdymo organizavimą, ir t. t.

Darbo pradžioje buvo išsikeltas klausimas, ar pakeistas finansavimo modelis įtakotų problemą ir padėtų ją sumažinti ar visai panaikinti.

Pasaulyje vyrauja trys ikimokyklinių įstaigų finansavimo šaltiniai: vietinės valdžios, centrinės valdžios ir tėvų įmokos.⁶³ Šiuo metu Lietuvoje ikimokyklinuko ugdymo finansavimas priklauso vietinei valdžiai ir tėvams. Yra paskaičiuota, kiek vieno ikimokyklinuko viena diena praleista ugdymo įstaigoje kainuoja valstybei, į šiuos skaičiavimus įeina ugdymo kaštai ir maitinimas, tėvams tenka tik simbolinis vaiko išlaikymo ugdymo įstaigoje mokestis.

Paprastai yra svarstoma, ar vienam vaikui skiriamos lėšos turi padengti visas išlaidas, ar tik tam tikrą dalį, ar netgi turi būti susietos su šeimos pajamomis. Pirmus du variantus įgyvendino Olandija ir Danija. Yra konstatuojama, kad geriausia, kai apmokama didesnė dalis išlaidų, nors

⁶³ *Ikimokyklinio ugdymo plėtra: ar keisime finansavimo modelį.*

<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Finansavimo_modelis.pdf> [Žiūrėta 2010 01 20]

nebūtinai visos. Kad tėvai taptų tikrai laisvais vartotojais, vyriausybės mokamos lėšos vienam vaikui turi būti pakankamai didelės, padengiančios nepriklausomo švietimo teikėjo kaštus.⁶⁴

Savivaldybės, vertindamos dabar galiojančią ikimokyklinio ugdymo įstaigų finansavimo tvarką ir teikdamos pasiūlymus dėl situacijos gerinimo, nurodo lėšų aplinkai, įrenginių atnaujinimui, pedagogų kvalifikacijos tobulinimui trūkumą ir vieną iš sprendimų būdų siūlo svarstyti galimybę ikimokyklinio amžiaus vaikams numatyti „ikimokyklinuko krepšelį“. Pavyzdžiui, Zarasų rajono savivaldybė siūlydama stiprinti ikimokyklinio ugdymo įstaigų materialinę bazę, nurodo, kad darželiai įsikūrę prieš 30-40 metų statytuose pastatuose, kuriems būtinai reikia remonto. Varėnos rajono savivaldybė vieną iš sprendimo būdų mato siekimą, kad valstybė skirtų lėšas bent ugdymo proceso organizavimui (pedagogų atlyginimams), tada palengvėtų savivaldybei darželių išlaikymas, o atsilaisvinusias lėšas būtų galima panaudoti vaikų vežiojimui, įvairesnių grupių modelių steigimui, papildomoms lengvatoms už vaikų maitinimą numatyti.⁶⁵

Neišvengiamai svarstomi švietimo finansavimo metodai, tarp jų ir *per capita* metodas, pagal kurį švietimo įstaigai reikalingos lėšos skiriamos apskaičiavus vieno vaiko ugdymo kaštus ir atsižvelgiant į vaikų skaičių toje įstaigoje. Paprastai šis principas vadinamas „pinigai eina paskui vaiką“. Šiame darbe ši alternatyva („pinigai paskui vaiką“) laikoma viena pagrindinių. Mūsų šalyje ši finansavimo principą atitinka mokinio krepšelio metodas. Kitose šalyse pinigai, skiriami pagal šį principą, vadinami švietimo čekiais (*voucher*), pvz., Danija, Švedija, kuriuos gali skirti valstybė ar privatūs subjektai.⁶⁶

Savivaldybių atstovų nuomone, norint tobulinti esamą ikimokyklinio ugdymo finansavimą, reikėtų didinti tėvų įmokas ir galvoti apie „krepšelio“ įdiegimą.⁶⁷ Atsižvelgiant į šiandieninę finansinę situaciją Lietuvoje, didinti tėvų įmokas už ikimokyklinių įstaigų paslaugas būtų netikslinga ir toks didinimas jaunas šeimas dar daugiau palaužtų. Valstybinių darželių tėvų įmokos būtų beveik panašios kaip ir privačias įstaigas lankančių vaikų įmokos. Toks sprendimas palaužtų ir valstybines įstaigas, nes lankančiųjų skaičius sumažėtų, toks mažėjimas verstų daryti kitus sprendimus – uždarinti ikimokyklines įstaigas. Taigi čia vertėtų išskirti savivaldybių atstovų pasiūlytą problemos sprendimo būdą – „krepšelio“ įvedimą.

Derinant švietimo finansavimo principą „pinigai paskui vaiką“ ir tėvų galimybę rinktis jų poreikius atitinkančią švietimo įstaigą, atsiranda švietimo įstaigų įvairovė ir jų teikiamos paslaugos ima atitikti tėvų ir jų vaikų poreikius.⁶⁸

⁶⁴ Kamp Justesen M. *Learning from Europe. The Dutch and Danish school systems*. London: Adam Smith Institute, 2002

⁶⁵ *Valstybinis finansavimas, paremtas „krepšeliais“*. <<http://www.teisesforumas.lt/index.php/mokesciu-ir-finansu-teise/1064-krepselelis-valstybinis-finansavimas.html>> [Žiūrėta 2010 05 06]

⁶⁶ Kamp Justesen M. *Learning from Europe. The Dutch and Danish school systems*. London: Adam Smith Institute, 2002

⁶⁷ *Valstybinis finansavimas, paremtas „krepšeliais“*. <<http://www.teisesforumas.lt/index.php/mokesciu-ir-finansu-teise/1064-krepselelis-valstybinis-finansavimas.html>> [Žiūrėta 2010 05 06]

⁶⁸ *Ikimokyklinio ugdymo plėtra: ar keisime finansavimo modelį*.

<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Finansavimo_modelis.pdf> [Žiūrėta 2010 01 20]

„Krepšelį“ galėtų sudaryti lėšos, skirtos vaiko ugdymui, vaiko priežiūrai, specialiajai pagalbai, ugdymo priemonėms, žaislams, auklėtojų, socialinių ir specialiųjų pedagogų, logopedų, muzikos mokytojų, įstaigos vadovų, pedagoginio personalo atlyginimams, lėšos kvalifikacijos tobulinimui.

Manoma, kad įgyvendinus „krepšelio“ alternatyvą būtų įgyvendinta daugelis tikslų:⁶⁹

- Daugiau lėšų tektų ikimokyklinio ugdymo įstaigoms modernizuoti.
- Turėtų atsirasti daugiau įstaigų, teikiančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas, o esamose įstaigose būtų didesnė paslaugų pasiūla.
- Pagerėtų paslaugų kokybė (finansuojant pedagogų kvalifikacijos tobulinimą). Atsirastų sąlygos naujiems paslaugų teikėjams (privatų įstaigų kūrimasis).
- Skatintų ikimokyklinio ugdymo paslaugų plėtrą.
- Atsirastų galimybė geografiškai tankiau išdėstyti ikimokyklinių (priešmokyklinių) grupių tinklą, artinti švietimo pagalbą prie šeimos.

Tačiau pasirinkus tokį ikimokyklinių įstaigų finansavimo būdą iškiltų keletas pavojų:

- Mažoms įstaigoms būtų sunku išsilaikyti.
- Padidėtų perdėta konkurencija tarp įstaigų (kova dėl vaikų).
- Stabdytų grupėse, kuriose nedaug vaikų, kūrimąsi. Tikėtina, kad kaimo vietovėse ikimokyklinės įstaigos išnyktų negalėdamos pačios savęs išsilaikyti.

Taip pat norint įdiegti ikimokyklinuko krepšelį kyla klausimas, jeigu valstybė krepšeliu finansuoja vaikų darželius, kuo prastesni tėvai, samdantys aukles arba prašantys senelių pagalbos. Valstybė pasiekia tokį patį rezultatą – sudaro tėvams galimybę grįžti į darbo rinką. Perkvalifikavimui ar jos kėlimui taip pat tinka ši analogija – perkvalifikavimo krepšelį gali gauti bedarbis, tačiau tokį patį poreikį turi ir tas, kuris iš darbo dar neišėjo, bet realiai galvoja apie darbo keitimą ar kilimą karjeros laiptais, jeigu rastų laiko ir pinigų papildomai pasimokyti. Mokinuko krepšelio įvedimas buvo kita sritis, nes vidurinis išsilavinimas yra privalomas, tuomet moksleivio ir jo tėvų teisė yra pasirinkti privačią ar valstybinę mokyklinę įstaigą.

Tiems paslaugoms teikėjams, kurie nori krepšelio finansavimo, jis neateis nemokamai. Krepšelio įvedimas reikalautų papildomo valstybės reguliavimo tiems, kas nori krepšelį gauti. Valstybė turi būti užtikrinta, jog jos finansuojamos paslaugos yra tinkamos kokybės, o jas teikiantys asmenys kvalifikuoti. Todėl jeigu šiandien personalo bendrovės konsultuoja, samdo darbuotus ir veda apskaitą atsižvelgdamos į verslo logiką, tai bedarbio krepšelis atneštų ir papildomą darbuotojų kvalifikacijos, suteikiamos paslaugos ir vykdomos apskaitos reguliavimo našta.

⁶⁹ *Švietimo finansavimo aspektai: čekiai, vaučeriai, krepšeliai*. VU Filosofijos fakulteto Švietimo politikos centras (Atviros Lietuvos fondo Švietimo studijų centro užsakymu). 2001.

Taigi viena iš alternatyvų būtų ikimokyklinių įstaigų finansavimo modelio pakeitimas, patobulinimas, tiksliau principo „pinigai paskui vaiką“ įgyvendinimo. Tai suteiktų tėvams pasirinkimo laisvę, nepiriktų tik prie vieno būdo, t.y. ikimokyklinė įstaiga tik pagal gyvenamą vietą.

Kitas finansavimo modelis – tik tėvų įmokos. Šis finansavimo modelis nėra realus, nes toks finansavimas priverstų kelti tėvų įmokas. Galima teigti, kad tokios įstaigos nebefinansuojamos valstybės taps pačios savaime privačiomis ikimokyklinio ugdymo įstaigomis. Mažesnes pajamas gaunantys tėvai bus priversti rinktis. Palaipsniui būtų grįžtama prie patriarchalinio šeimos modelio, kai moteris lieka namie su vaikais, o vyras vienas dirbdamas išlaiko visą šeimą. Taip pat jaunos šeimos pradėtų labai dvejoti, ar susilaukti naujagimio, nes vėl ta pati problema – mažos pajamos. Todėl ši alternatyva nėra reali.

Kaip jau buvo minėta darbo pradžioje pasiūlos lygis šalyje yra nepakankamas. Tokiu būdu bendrą ikimokyklinio ugdymo įstaigų rinkos situaciją Lietuvoje galima apibūdinti kaip esminį faktorių, įtakojantį privataus sektoriaus atsiradimą. Nepakankamas ikimokyklinio ugdymo įstaigų skaičius ir didėjanti šios paslaugos paklausa leidžia tikėtis, kad privati ikimokyklinio ugdymo paslauga bus ganėtinai populiarė, o veikla - pelninga. Taigi būtina apžvelgti, kodėl rinka šioje situacijoje nesuveikia, ar tam turi įtakos finansinės išlaidos, biurokratiniai reikalavimai, ar kitokios priežastys.

Kalbant apie steigiamą privačią ikimokyklinio ugdymo įstaigą, visų pirma reikia pabrėžti, kad tai yra pelno siekianti įstaiga, kuriai svarbu uždirbti, bet tuo pačiu uždirbdama sukuria gėrybę.

Norint įkurti ikimokyklinę įstaigą, reikia atitikti daug reikalavimų. Švietimo ir mokslo ministerijos registrų skyrius pateikia tokią informaciją apie ikimokyklinio ugdymo švietimo įstaigos steigimo tvarką:⁷⁰

1. Steigiamos švietimo įstaigos steigėjas bet kuriuo metu pateikia Savivaldybės merui paraišką gauti sutikimą steigti ikimokyklinio ugdymo įstaigą. Paraiškoje nurodoma:

- švietimo įstaigos pavadinimas;
- jos veiklos numatoma pradžia;
- steigėjo pavadinimas ar vardas ir pavardė, jo identifikavimo ar asmens kodas, buveinės adresas, telefonas;
- švietimo veiklos rūšis ir kodas.⁷¹

Prie paraiškos pridedamas ikimokyklinio ugdymo įstaigos įstatų projektas.

2. Gavęs raštišką savivaldybės mero sutikimą, švietimo įstaigos steigėjas bet kuriuo metu teikia apskrities viršininkui paraišką gauti sutikimą steigti ikimokyklinio ugdymo įstaigą. Paraiškoje

⁷⁰ Švietimo ir mokslo ministerijos registrų centras. <http://www.smm.lt/es_parama/projektai/smm_projektai/> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁷¹ Ten pat.

nurodomi tie patys aspektai kaip ir 1 dalyje, tik dar atskirai pridedama savivaldybės mero raštiško sutikimo kopija.

3. Gavęs raštišką apskrities viršininko sutikimą, švietimo įstaigos steigėjas iki birželio 1 dienos Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo strategijos departamento Švietimo priežiūros skyriui teikia paraišką gauti sutikimą steigti ikimokyklinio ugdymo įstaigą. Prie paraiškos pridedama:

- apskrities viršininko raštiško sutikimo kopija;
- įstatų projektas;
- etatų sąrašo projektas;
- ikimokyklinės ugdymo įstaigos vidaus darbo tvarkos taisyklės;
- leidimas - higienos pasas.⁷²

4. Gavęs savivaldybės mero, apskrities viršininko, Švietimo ir mokslo ministerijos raštiškus sutikimus steigti švietimo įstaigą, steigėjas parengia viešosios švietimo įstaigos steigimo dokumentus: steigimo aktą ir įstatus.

5. Steigėjas teikia savivaldybės Švietimo skyriui paraišką įregistruoti ikimokyklinio ugdymo įstaigą Švietimo įstaigų bei mokslo ir studijų institucijų valstybės registre. Prie paraiškos pridedama:

- steigėjo pasirašyto ir notariškai patvirtinto viešosios švietimo įstaigos steigimo akto ar sutarties originalo egzempliorius;
- steigėjo pasirašytų viešosios švietimo įstaigos įstatų originalo 2 egzemplioriai;
- Ministerijos raštišką sutikimą steigti;
- buveinės patalpų teisinės registracijos ar patalpų nuomos dokumentus ar jų projektus;
- Lietuvos Respublikos Valstybinio patentų biuro išduotą firmos vardo registravimo pažymėjimą;
- registravimo kortelės užpildytus ir steigėjo pasirašytus du egzempliorius.⁷³

6. Savivaldybės Švietimo skyrius įregistruotai Švietimo įstaigų bei mokslo ir studijų institucijų valstybės registre viešajai ikimokyklinio švietimo įstaigai išduoda įregistravimo pažymėjimą.

7. Viešosios švietimo įstaigos įstatus įregistruoja savivaldybės Švietimo padalinio registro tvarkytojas po to, kai įstaiga įregistruota Švietimo įstaigų bei mokslo ir studijų institucijų valstybės registre.

Pats privačios ikimokyklinės įstaigos kūrimas yra labai sudėtingas. Verslininkus atbaido nelengvas darželio steigimo kelias. Norint steigti privačią ikimokyklinę ugdymo įstaigą būtina

⁷² Švietimo ir mokslo ministerijos registru centras. <http://www.smm.lt/es_parama/projektai/smm_projektai/> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁷³ Ten pat.

sutvarkyti daugybę formalumų ir gauti savivaldybės mero, apskrities viršininko bei Švietimo ir mokslo ministerijos sutikimus. Reikia tinkamų patalpų, Visuomenės sveikatos centro leidimo veiklai. Taip pat daug pastangų reikalauja specialistų paieška. Steigėjui būtina patenkinti visus higienos bei normų reikalavimus.⁷⁴ Ikimokyklinės įstaigos steigimas yra labai rizikinga sritis, o iš valstybės privatūs vaikų darželiai negauna jokio finansavimo ar paramos. Taigi norint, kad rinka pati savaimė sureaguotų į problemą (prasidėtų privačių įstaigų steigimasis) reikia, kad pradžioje būtų supaprastintos biurokratinės procedūros.

Taip pat reiktų paminėti ir mokesčių tenkantį tėvams už vaiko ugdymą ikimokyklinėje įstaigoje. Jeigu vaikai darželyje maitinami tris kartus (valstybiniame), tėvai anksčiau mokėjo 126 litus už mėnesį. Nuo 2009 m. balandžio 1-osios mokestis padidintas iki 141 lito.⁷⁵ Darželinuko maitinimui yra skiriama 7,05 litai per dieną. Visus likusius finansinius kaštus dengia savivaldybė. Tuo tarpu privačių vaikų darželių mokesčiai yra žymiai didesni (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Privačių ikimokyklinių įstaigų mėnesinės įmokos (Vilniuje).⁷⁶

Privatus vaikų darželis	Mėnesinis mokestis (~)
„Dūzginėlis“	1200 lt
„Namų darželis“	1150 lt
„Saulės gojus“	1100 lt
Prancūzų darželis	900 lt

Taigi lentelėje matomas aiškus kainų skirtumas, privačių ikimokyklinių įstaigų paslaugos kaina yra tris, keturis ar net daugiau kartų didesnė nei valstybinių įstaigų. Toks didelis mokesčių skirtumas susidaro todėl, kad privačių ikimokyklinių įstaigų nesubsidijuoja valstybė. Savivaldybei vieno darželinuko išlaikymas per metus kainuoja 5-12 tūkstančių litų. Privačiame darželyje šią našta tenka padengti vaikų tėvams, taip pat ir dideles finansines įstaigos įsteigimo išlaidas tenka per įmonės veiklą atpirkti tėvams.⁷⁷ Todėl iš tėvų surinktų pinigų yra mokami atlyginimai auklėtojams, administracijai, taip pat suteikiamas maitinimas vaikams ir dar laikomasi valstybės nustatytų taisyklių ir būtinų reikalavimų, kurie yra labai dideli.

⁷⁴ Higieniniai reikalavimai ikimokyklinėms įstaigoms, jų teritorijai, bei jų reglamentacija. <http://www.vsv.lt/mokymas/Aplinka_ir_sveikata/735.html> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁷⁵ Garninė, Aušra. Didėja mokestis už darželį. <<http://kauno.diena.lt/naujienos/miestas/dideja-mokestis-uz-darzeli-209101>> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁷⁶ Privataus darželio kainoraštis. <<http://www.supermama.lt/forumas/lofiversion/index.php/t43075-0.html>> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁷⁷ Privatūs darželiai laukiami, bet neremiami. <<http://www.ve.lt/?data=2008-02-12&rub=1065924810&id=1202755542>> [Žiūrėta 2010 01 20]

Šiuo metu Lietuvoje yra paplitęs kitas ikimokyklinių įstaigų pobūdis, steigiami vadinami „namūdiniai“ vaikų darželiai. Namuose neoficialiai įkuriamas darželis, o įstaigos įkūrėjas dirba pagal verslo liudijimą. Tokiu būdu nėra sudaromos jokios sutartys su vaikų tėveliais, nėra griežtų reikalavimų, taip pat tokie darželiai nėra registruojami. Tačiau iškyla pavojus, kad dėl tokių „namūdinių“ vaikų darželių niekas nėra atsakingas, atsitikus nelaimei nebūtų kam prisiimti atsakomybės.

Informacija apie darželius namuose dažniausiai sklinda iš lūpų į lūpas. Nemažai apie juos diskutuojama interneto forumuose, juose atsiliepimai paprastai būna palankūs. Vienintelis nusiskundimas – tokius darželius labai sunku rasti.⁷⁸ Taigi čia iškyla dar viena problema yra jaučiamas informacijos trūkumas. Kaip yra registruojami valstybiniai darželiai, taip turėtų būti registruojami privatūs, taip pat ir vadinamieji „namūdiniai“ vaikų darželiai.

Todėl dar vieną alternatyvą reiktų paminėti – didesnė informacijos sklaida. Lengvai prineinama ar suteikiama informacija turi būti prieinama visiems vaikų tėvams. Nėra specialaus tinklapio, kuriame būtų skelbiama informacija apie privačias įstaigas. Dėl šios priežasties įstaigų paslaugomis negali pasinaudoti tėvai. Dėl informacijos stokos privačios įstaigos „iškrenta“ iš savivaldybių dėmesio lauko, nekviečiamos į seminarus, neturi galimybės tobulinti ugdymo turinio ir kt.⁷⁹

Apibendrinant galima teigti, kad pirmiausia turėtų būti užtikrinamas informacijos prieinamumas, pradžioje dėl visų jau įsteigtų privačių ikimokyklinių įstaigų. Taip pat koncentruota ir išsami informacija turi būti prieinama dėl ikimokyklinių įstaigų įkūrimo, nes verslininkų pasisakymuose dažnai girdimi nusiskundimai dėl jaučiamo informacijos trūkumo norint steigti darželį. Toliau būtų tikslinga supaprastinti privačios ikimokyklinės įstaigos steigimo reikalavimus, galbūt numatyti atitinkamas subsidijas iš valstybės biudžeto.

4.2. Vertinimo kriterijai alternatyvų kontekste.

Prieš tai esančioje darbo dalyje iškeltas keletas alternatyvų, kurias galima apibūdinti kaip skirtingus veiksmus arba įvairias problemų sprendimo ar jų mažinimo strategijas:

1. „Tegu viskas teka sava vaga“
2. Finansavimo modelio įvedimas „pinigai paskui vaiką“.
3. Visą finansavimo našta perduoti vaikų tėvams.

⁷⁸ *Vaikų darželiai kuriasi butuose.* <<http://www.balsas.lt/naujiena/173109/vaiku-darzeliai-kuriasi-butuose>> [Žiūrėta 2010 01 20]

⁷⁹ Monkevičienė, Ona. Konferencija *Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo situacija Lietuvoje (tyrimų apžvalga).* <http://www.mkc.lt/dokumentas/1/MKCprojektas/O_Monkevicienes.ppt#383,7,Problemos> [Žiūrėta 2010 01 20]

4. Privačių ikimokyklinių įstaigų įsisteigimo taisyklių supaprastinamas.
5. Informacijos apie privačias ir valstybines įstaigas prieinamumas.

Šioms alternatyvoms palyginti išsikelti kriterijai:

- Veiksmingumas/efektyvumas (kiek kartų padidės prieinamumas)
- Kaina (kiek kainuos alternatyvos įgyvendinimas)
- Laikas (kiek laiko truks alternatyvos įgyvendinimas)
- Tvarumas (kiek alternatyva bus ilgalaikė)

Pirmoji alternatyva – „tegu viskas teka sava vaga“ įtraukta į bendrą alternatyvų sąrašą, nes pasaulyje nuolatos vyksta pokyčiai, kurie gali vienaip ar kitaip sušvelninti sprendžiamą problemą. Dažnai vyksta natūralūs pokyčiai po rinkimų arba prieš artėjančius rinkimus. Politikai visada pabrėžia palaikantys tradicines šeimas, savo rinkiminėse programose įtraukia paramos šeimai priemones, teigia siekiantys tėvams suteikti visas sąlygas grįžti į darbo rinką, leisti derinti darbą ir šeimą. Taip pat dabartinėje krizės situacijoje, kai yra pastebimas nedarbo lygio didėjimas, galima spėti, kad bus grįžtama prie patriarchalinio šeimos modelio, kai moteris lieka namuose auklėti vaikų ir nesiekia karjeros darbe.

Galima numanyti, kad palikus esamą situaciją, krizės paskatinti ir sumažėjus motinystės išmokoms, demografinė padėtis prastės, todėl suvienodės pasiūla ir paklausa. Ikimokyklinių įstaigų plėtra nebebus reikalinga. Taigi problema pati savaime išsispręs.

Šią alternatyvą vertinant remiantis išskirtais kriterijais, tai sunku numanyti, kiek ji bus veiksminga, nes nėra aišku, kiek laiko truks krizė. Spėjama, kad padėtis Lietuvoje pradės gerėti 2012 m., todėl galima spėti, kad nuo tada laikui bėgant spręsis nedarbo problemos, moterys ir vėl sieks įsitraukti į darbo rinką, todėl ikimokyklinių įstaigų trūkumo problema ir toliau ryškės. Tačiau, jei situacija Lietuvoje negerės artimiausiais metais, tai ikimokyklinių įstaigų trūkumo problema spręsis savaime.

Alternatyvos „tegu viskas teka sava vaga“ įgyvendinimo kaina yra minimali t.y. ji nieko nekainuoja, nes paliekama ta pati situacija tikintis, kad ji pati savaime išsispręs.

Dėl šios alternatyvos tvarumo taip pat sudėtinga spręsti. Jei stebėsime ateitį pesimistiškai, tikėtina, kad problema pati savaime išsispręs, t.y. padidėjus nedarbo lygiui moterys liks namuose auginti vaikų ir ikimokyklinės įstaigos nebus reikalingos, tačiau sudėtinga teigti, kiek laiko situacija išliks tokia pati. Vis dėlto moterys siekia išsivaduoti iš patriarchalinio modelio ir stengiasi derinti darbo ir šeimos pareigas. Tačiau jei krizės laikotarpis neužsitęs, ikimokyklinių įstaigų trūkumo problema neišsispręs savaime. Taigi ir vienu ir kitu atveju alternatyva „tegu viskas teka sava vaga“ nėra tvari, nes ir vienu ir kitu atveju sudėtinga spręsti kiek situacija išliks nepakitusi.

Finansavimo modelio „pinigai paskui vaiką“ įdiegimą galima lyginti su mokyklinuko krepšelio įvedimu. Krepšelio sistemos ištakos susijusios su kova dėl mokyklos ir ugdymo modelio

pasirinkimo galimybių JAV. Pirmiausia dešinieji politikai siekė, kad tėvai įgautų daugiau teisių pasirinkdami, kaip bus ugdomas vaikas ir siekė į švietimo sistemą pasitelkti daugiau privačių tiekėjų. Kairieji ėmė pritarti krepšelio modeliui, nes jis sudarytų galimybes nepasiturintiems lengviau pasirinkti privačias ir kokybiškomis laikomas mokyklas. Finansavimas krepšeliu tikrai nėra galutinis tikslas, tačiau tai tapo priimtina priemone efektyvesniam valstybės lėšų paskirstymui.⁸⁰

Mokinio krepšelj, pasaulyje vadinamą mokyklos *voučeriu*, kaip švietimo finansavimo būdą 1962 metais pasiūlė žymus ekonomistas Miltonas Friedmanas.⁸¹ Jo teigimu, valstybė neprivalo ir finansuoti švietimo, ir dar pati jį teikti. Mokyti galėtų bet kuri mokykla, kuri atitinka valstybės nustatytus mokymosi turinio ar panašius reikalavimus, o patys mokiniai ar jų tėvai gautų mokinio krepšelj (maksimalią metinę sumą vienam vaikui) ir galėtų pasirinkti, kurioje konkrečioje mokykloje norima mokytis ir šį krepšelj išleisti.

2002 m. diegiant moksleivio krepšelj buvo numatyta krepšelio apskaičiavimo metodika, kiek reikia lėšų vieno vaiko ugdymui per metus atsižvelgiant į mokyklos tipą (pradinė, pagrindinė, vidurinė, gimnazija ar kitokia), mokyklos ar klasės dydį ir specialių poreikių bei tautinių mažumų moksleivius ir kitus rodiklius. Moksleivio krepšelio dydžiui apskaičiuoti taikomas vidurkių skaičiavimo metodas, jo dydis nustatomas koeficientais, kurie nurodo bazinių mėnesio algų skaičių, nes pedagogų ir darbuotojų atlyginimai nustatyti tokiais koeficientais.⁸²

Moksleivio krepšelio įvedimas pasiekė daug gerų rezultatų. Švietimui nustatytos lėšos, paskirstomos vienodais principais, naudojamos efektyviau. Mokyklos turi lygias galimybes tarp savęs konkuruoti ir taip pagerinti jų teikiamų paslaugų kokybę. Sumažėjo mokyklos nelankančių vaikų, nes mokyklos yra suinteresuotos išlaikyti turimus moksleivius ir pritraukti naujų. Mokyklų bendruomenės žino, kiek lėšų per metus jos gali tikėtis, ir suteikia joms galimybę planuoti savo veiklą ir tinkamai tvarkytis. Taip pat sudaromos lygios sąlygos veikti nevalstybinėms mokykloms. Mokyklų tinklas geriau atitinka moksleivių ir tėvų poreikius ir užtikrina valstybinių standartų įgyvendinimą. Panašių rezultatų reiktų tikėtis ir įdiegus ikimokyklinuko krepšelj.

Remiantis bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatais galima numatyti ir ikimokyklinuko krepšelio naudojimo principus. Ikimokyklinuko krepšelio lėšas naudoti Švietimo ir mokslo ministro patvirtintam ugdymo planui įgyvendinti, pedagogų tobulinimuisi, mokymo bei ugdymo priemonėms įsigyti, ikimokyklinių įstaigų valdymui, pedagoginei-socialinei ir psichologinei

⁸⁰ *Early Learning, Later Success: The Abecedarian Study: Early Childhood Educational Intervention for Poor Children: Executive summary.* JAV, 2005. <<http://www.michiganedusource.org/EarlyChildhood/abecedarian.pdf>> [Žiūrėta 2009 06 21]

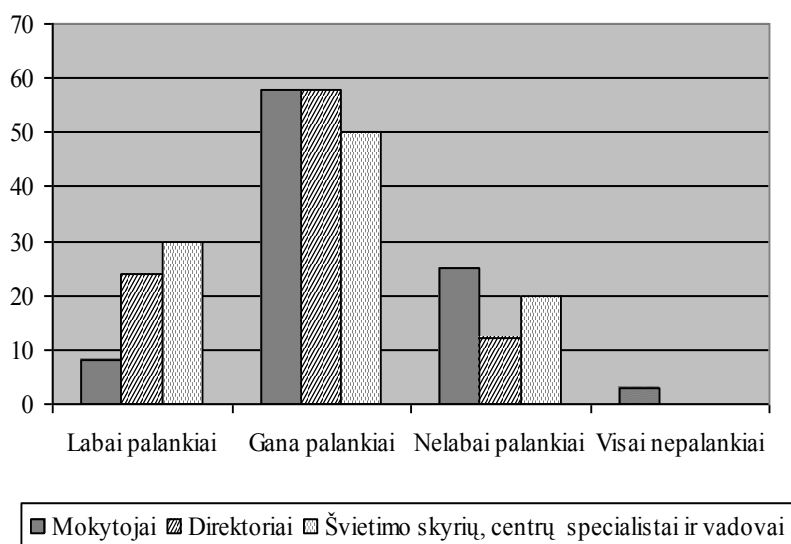
⁸¹ Mackonis, A. *Kam mokyklai mokinio krepšelis.* <<http://www.vtv.lt/naujienos/virtualios-visuomenes-komentarai/a.mackonis-kam-mokyklai-mokinio-krep-3.html>> [Žiūrėta 2010 05 18]

⁸² *Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika.* <http://www.lrv.lt/Posed_medz/2009/091223/65.pdf> [Žiūrėta 2010 05 10]

pagalbai. Kartu pažymėti, kad sutaupytos ikimokyklinuko krepšelio lėšas ikimokyklų steigėjo sprendimu gali būti naudojamos kitoms švietimo reikmėms finansuoti.⁸³

Taip pat remiantis moksleivio krepšelio įvedimo praktika, galima tikėtis sulaukti ir panašaus įvertinimo įdiegus ikimokyklinuko krepšelį. Socialinių tyrimų institutas atliko tyrimą *Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo finansavimo problemos savivaldybėse*.⁸⁴ Šio tyrimo metu visos apklaustųjų kategorijos – mokytojai, direktoriai, švietimo skyrių specialistai ir vadovai – palankiai įvertino moksleivio krepšelio įvedimą (žr. 3 diagramą.). Palankiausiai vertina švietimo skyrių centrų specialistai ir vadovai, kiek mažiau mokytojai, bet ir tarp pastarųjų visai nepalankiai moksleivio krepšelį vertina vos keli procentai. Taigi galima pagrįstai teigti, kad moksleivio krepšelio įvedimas iš esmės pateisinamas. Tačiau skirtingų tipų mokyklų mokytojai skirtingai vertino krepšelį: labiausiai jam pritarė gimnazijų pedagogai, mažiausiai – pradinėjų ir pagrindinių mokyklų mokytojai.⁸⁵ Akivaizdu, kad gimnazijoms lengviausia varžytis su kitų tipų mokyklomis formuojant kontingentą. Panašaus įvertinimo galima tikėtis ir po ikimokyklinuko krepšelio įvedimo. Gimnazijas galima prilyginti miestų, naujų rajonų ikimokyklinėms įstaigoms, o pagrindines mokyklas – kaimų ikimokyklinėms įstaigoms, pastarosioms bus sunku konkuruoti ir išsilaikyti nei miestų ikimokyklinėms įstaigoms.

3 diagrama. Moksleivio krepšelio įvertinimas⁸⁶

⁸³ LR Vyriausybės nutarimas *Dėl bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatų patvirtinimo*. <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/1520.htm> [Žiūrėta 2010 05 17]

⁸⁴ Socialinių tyrimų institutas *Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo finansavimo problemos savivaldybėse*. <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/sti.doc> [Žiūrėta 2010 05 10]

⁸⁵ Ten pat.

⁸⁶ Ten pat.

Kalbant apie alternatyvos kriterijus. Alternatyvos „pinigai paskui vaiką“ veiksmingumas tikimasi bus aukšto lygio, vien planuojami ateities rezultatai suteikia daug vilčių, kad ikimokyklinių įstaigų problema bus išspręsta. Taip pat analizuojant mokyklų pedagogų aukštus moksleivio krepšelio vertinimus, tikimasi, kad panašūs vertinimai bus ir ikimokyklinių įstaigų darbuotojų.

Prieš tai buvusioje darbo dalyje buvo iškelta keletas tikslų, kurie bus pasiekti įdiegus ikimokyklinuko krepšelį. Daugiau lėšų tektų ikimokyklinio ugdymo įstaigoms modernizuoti. Taip pat turėtų atsirasti daugiau įstaigų, teikiančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas, o esamose įstaigose būtų didesnė ir įvairesnė paslaugų pasiūla. Pagerėtų paslaugų kokybė (finansuojant pedagogų kvalifikacijos tobulinimą). Atsirastų sąlygos naujiems paslaugų teikėjams (privačių įstaigų kūrimąs). Atsirastų galimybė geografiškai tankiau išdėstyti ikimokyklinių (priešmokyklinių) grupių tinklą, artinti švietimo pagalbą prie šeimos. Taip pat galima teigti, kad įdiegus ikimokyklinuko krepšelį, būtų atkurtas socialinis teisingumas. Tėvai, besirenkantys savo vaikams privačią ikimokyklinę įstaigą, neturi nukentėti finansiškai ir mokėti du kartus. Pirmą kartą mokant mokesčius valstybei, iš kurios finansuojamas ikimokyklinis ugdymas, o antrą kartą mokant mokesťi už mokslą privačioje ikimokyklinėje įstaigoje. Juk jei visi moka tuos pačius mokesčius, tai visi vienodomis sąlygomis tuos sumokėtus mokesčius turėtų ir panaudoti.

Nustatant alternatyvos kainą taip pat galima remtis moksleivio krepšelio įvedimo praktika. Į finansinius kaštus įeina metodinių nurodymų parengimas, skaičiavimo metodika.

Modelio „pinigai paskui vaiką“ įdiegimą praktikos galima gauti iš 2002 m. įvesto moksleivio krepšelio. Todėl būtų tikslinga remtis moksleivio krepšelio įvedimo etapais, apskaičiavimo metodika. Geri alternatyvos kriterijų įvertinimai ir laukiami ateities rezultatai rodo, kad ikimokyklinių įstaigų stygiaus problema bus išspręsta, t.y. išsispręs savaime įvedus ikimokyklinuko krepšelį.

Kita alternatyva – visą finansavimo našta perduoti vaikų tėvams. Remiantis Klaipėdos universiteto atliktu tyrimu, pastebėtina, kad tėvai sutiktų mokėti už choreografijos pamokėles (45,8 proc.) ir kitą individualų meninį ugdymą (47,5 proc.). Dalis tėvų sutiktų mokėti už specialistų konsultacijas (33,8 proc.) ir užsienio kalbos mokymą (33 proc.). Dažniausiai už paslaugas sutiktų mokėti tėvai, gyvenantys miestuose ir miesteliuose. Mažiausiai tėvų, galinčių sumokėti už papildomas paslaugas, yra kaimo vietovėse.⁸⁷ Kaip jau buvo minėta prieš tai buvusioje darbo dalyje, ši alternatyva nebūtų veiksminga. Nors tėvai sutinka papildomai mokėti už kai kurias ikimokyklinių įstaigų teikiamas paslaugas, tačiau įvedus vien tik tėvų įmokas, tikėtina, kad sumažėtų ikimokyklinių įstaigų lankomumas, Lietuva vėl priartėtų prie patriarchalinio modelio.

Dar viena siūloma alternatyva – privačių ikimokyklinių įstaigų įsisteigimo taisyklių supaprastinamas. Prieš tai buvusioje darbo dalyje buvo pateiktos ikimokyklinės įstaigos įkūrimo

⁸⁷ LR Švietimo ir mokslo ministerija. Klaipėdos universitetas. Tyrimas. *Ikimokyklinio ugdymo pasirinkimo galimybės Lietuvoje*. 2004. <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ikimokyklinio_ugdymo_2004.doc> [Žiūrėta 2010 04 24]

biurokratinės taisyklės, be jų dar yra ir įvairūs higienos reikalavimai. Dabartinės higienos normos yra labai griežtos visoms ikimokyklinėms įstaigoms. Reikia pagalvoti apie alternatyvias higienos normas būtent „namudiniams darželiams“. Tokiose įstaigose dažniausiai prižiūrimi ir ugdomi jaunesniojo ikimokyklinio amžiaus vaikai. Panašių įstaigų yra Skandinavijoje, Belgijoje. Dažniausiai tokio pobūdžio įstaigose svarbiausias kriterijus – sveikas protas ir tėvų apsisprendimas, vesti ar ne vaikus į vieną ar kitą įstaigą. Vis dėlto minimalūs reikalavimai privalo būti, tačiau reikalavimai neturi atbaidyti tokių ikimokyklinių įstaigų steigėjų.

Nuo liepos 1 dienos įsigalios nauja higienos norma, kurioje nebelyka reikalavimo izoliuoti atskiras auklėtinių grupes ir jiems skirtas patalpas, kad vaikai turėtų didesnes erdves judėti, mokytusi bendrauti. Taip pat atsisakyta draudimo patalpose auginti gėles ant palangių ar padėti ten daiktus. Nebėra ir reikalavimų, trukdančių pritaikyti trumpesnės dienos ugdymo programas, pavyzdžiui, būtina organizuoti vaikų maitinimą, sudaryti sąlygas popietiniam miegui, kai įstaiga priims vaikus tik 4 valandoms per dieną. Naujame higienos reikalavimų reglamente atsisakoma tik moraliai pasenusių normų. Tačiau išlieka esminiai reikalavimai, kad vaikas būtų ugdomas emociškai ir fiziškai saugioje, švarioje, jaukioje ir estetiškai turtingoje aplinkoje⁸⁸ Kiekvienoje savivaldybėje esantys teritoriniai Visuomenės sveikatos centrai prižiūri, ar įvairių steigėjų įkurti vaikų darželiai atitinka sveikatos saugos reikalavimus. Vis dėlto išlieka tie reikalavimai, kurių neįmanoma atsisakyti.

Pirmasis žingsnis yra padarytas – greitai įsigalios naujosios supaprastintos higienos normos. Norint palengvinti privačių darželių įsisteigimą, reikia nepamiršti ir tų taisyklių. Pradžioje bus stebima, ar dėl paprastesnių higienos normų bus jaučiamas privačių ikimokyklinių įstaigų steigimasis. Taip pat analizuojama, ar dėl tų pačių normų supaprastinamo neatsiranda daugiau tėvų nusiskundimų.

Taigi galima teigti, kad alternatyvos veiksmingumas yra nevienareikšmiškas. Galima tikėtis, kad supaprastinus higienos normas ir privačių ikimokyklinių įstaigų įsisteigimo taisykles – bus pritraukiama daugiau privataus sektoriaus į ikimokyklinį ugdymą. Tačiau esantys valstybiniai vaikų darželiai neturės motyvacijos konkuruoti su privačiomis įstaigomis

Galima kalbėti, kad ši alternatyva yra dalinai įgyvendinta, jau paruoštos naujosios higienos normos, kurios įsigalios nuo liepos 1 d. Įgyvendinus šią alternatyvą, ji galiotų iki kitų pakeitimų, tačiau kaip buvo minėta anksčiau ši alternatyva nelabai veiksminga.

Dar viena siūloma alternatyva – informacijos apie privačias ir valstybines įstaigas prieinamumas. Apie valstybines ikimokyklines įstaigas informacija laisvai prieinama savivaldybėse, privatūs darželiai taip pat save stengiasi reklamuoti, tačiau dar viena ikimokyklinių įstaigų kategorija – „namūdiniai“ daželiai yra sunkiai randami. Ši informacija dažnai sklinda „iš lūpų į lūpas“, įvairiuose interneto forumuose. Šiai alternatyvai įgyvendinti būtų reikalinga sukurti duomenų bazę, kurioje būtų

⁸⁸ *Higieniniai reikalavimai ikimokyklinėms įstaigoms, jų teritorijai, bei jų reglamentacija.*
<http://www.vsv.lt/mokymas/Aplinka_ir_sveikata/735.html> [Žiūrėta 2010 01 20]

lengvai prieinama visa tėvams reikalinga informacija. Taip pat būtų tikslinga sukurti ir tinklą, kuriame būtų pateikiama informacija apie vykstančius mokymus ikimokyklinio ugdymo pedagogams, sukurtos sąlygos privačiam sektoriui aktyviau dalyvauti ikimokyklinio ugdymo politikos formavime.

Šią alternatyvą įgyvendinti turėtų kiekviena savivaldybė atskirai. Pradžioje būtų paskelbtas viešas konkursas, kuriame dalyvauti galėtų visos privačios įmonės, kurios teikia informacines paslaugas, kuria ir prižiūri duomenų bazines. Taigi alternatyvos kainos įgyvendinimas priklausytų nuo pateikiamų informacinių įmonių įkainių. Taip pat alternatyvos įgyvendinimui didelių laiko kaštų nereiktų. Tačiau alternatyva nepadėtų visiškai pašalinti susidariusios ikimokyklinių įstaigų stygiaus problemos.

Apibendrinant šią darbo dalį, galima teigti, kad norint išspręsti ikimokyklinių įstaigų stygiaus problemą, reikia pastatyti daugiau tokio pobūdžio įstaigų. Šiuo krizės laikotarpiu pačiai valstybei tai padaryti yra sudėtinga, stinga papildomų finansinių lėšų, todėl reikia stengtis, kad į šį sektorių įsitrauktų daugiau privačių įmonių. Valstybė norėdama tai užtikrinti, turi suteikti visas sąlygas privačioms ikimokyklinėms įstaigoms kurtis.

IŠVADOS

Ikimokyklinio ugdymo įstaigų skaičius šalyje mažėja. 1991 m. jų buvo 795, o 2008 m. tik 503. Šio ugdymo paslaugos nėra prieinamos visiems pageidaujantiems. Su ikimokyklinių įstaigų trūkumo problema susiduria jaunos didmiesčių šeimos, įsikūrusios naujuose mikrorajonuose dažnai norėdami gauti vietą ikimokyklinėje įstaigoje savo vaiką turi užregistruoti dar negimusį. 2009 m. Vilniuje nepatenkinti daugiau nei 11 tūkst. gyventojų prašymai priimti jų vaikus į darželius

Tėvų ikimokyklinio ugdymo pasirinkimo galimybes apriboja ikimokyklinio ugdymo paslaugų organizavimo nelankstumas, ikimokyklinio ugdymo įstaigų įvairovės trūkumas. Tėvų nuomone, turėtų būti daugiau privačių, savaitinių darželių, darželių, dirbančių pagal netradicines programas. Jaučiamas papildomo ugdymo, specializuotos pagalbos paslaugų trūkumas, taip pat nevienodas vaikų darželių tinklo pasiskirstymas apriboja tėvų pasirinkimo galimybes, sudaro nepagrįstas eiles ir daug rūpesčių bei nepatogumų tėvams, nes nauji mikrorajonai dažniausiai statomi be socialinės infrastruktūros. Statant naujus mikrorajonus ir nenumatant nei vienos ikimokyklinio ugdymo įstaigos, tėvai priversti iš anksto vaiką užrašyti į artimiausią darželį.

Visapusišką vaikų darželio veiklą stabdo valstybės finansinės paramos stoka vaikų darželiams. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 69 straipsnio 1 dalyje įtvirtina nuostata, kad “neformaliojo vaikų švietimo programoms finansuoti iš valstybės ir savivaldybių biudžetų taikomas mokymo lėšų skyrimo vienam mokiniui principas.”⁸⁹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija yra parengusi Metodinių rekomendacijų dėl ikimokyklinio ugdymo lėšų skyrimo vienam vaikui principo taikymo projektą, tačiau jis nėra pradėtas įgyvendinti.

Atkreiptinas dėmesys, kad daugelyje Europos šalių ikimokyklinis ugdymas finansuojamas iš trijų šaltinių: centrinės valdžios lėšų, kurios paskiriamos ir pervedamos savivaldybei, pačios savivaldybės papildomų lėšų ir tėvų indėlio. Trečiajam šaltiniui sąlyginai galima priskirti ir tėvų asociacijų lėšas bei įvairių fondų paramą, privačių institucijų lėšas. Lietuvoje ikimokyklinis ugdymas finansuojamas iš savivaldybių biudžeto ir tik simbolinis mokestis tenka tėvams.

Išanalizavus ir įvertinus surinktą medžiagą bei atsižvelgiant į ikimokyklinio ugdymo paslaugų prieinamumą, kokybę ir veiksmingumą, teigtina, jog ikimokyklinuko krepšelio įvedimas būtų pati tinkamiausia ir efektyviausia alternatyva. Švietimo mokyklų reforma ir aukštojo mokslo finansavimo reforma parodė, kad finansavimas krepšeliu gali būti veiksmingas – padidinti vartotojo dalyvavimą priimant sprendimą dėl biudžeto lėšų skirstymo, padidinti konkurenciją, gerinti paslaugos kokybę, optimizuoti paslaugos teikėjų tinklą.

⁸⁹ Lietuvos respublikos Švietimo įstatymas

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=364830&p_query=&p_tr2=> [Žiūrėta 2010-05-10]

Paslaugos finansavimas krepšeliu yra labai gera priemonė keisti jau šiandien viešai finansuojamas paslaugas, ypač tuomet, jei nesiekama atsisakyti Konstitucinių nuostatų dėl „nemokamo“ paslaugos teikimo. Krepšelis tinkamas naudoti ten, kur valstybė įsipareigoja visiems ar aiškiai apibrėžtai grupei teikti finansavimą aiškiai paslaugai gauti. Krepšelio sistema sugalvota tam, kad būtų organizuotas privačiai gaunamų, bet viešai finansuojamų paslaugų arba prekių teikimas. Kitaip tariant, kai valstybė nori sumokėti už konkrečią asmenų gaunamą gėrybę.

Krepšelio sistema siekiama ištaisyti valstybinio finansavimo sistemos trūkumą: kai paslaugą finansuoja valstybė, jos teikėjas linkęs orientuotis į finansuotojo, o ne vartotojo poreikius. Todėl krepšelis - tai sistema, kuri perduoda teisę pačiam vartotojui priimti sprendimą, kokį paslaugos teikėją pasirinkti, taip sukuriant konkurencinį spaudimą gerinti paslaugos kokybę. Minėtų problemų tinkamas sprendimas padėtų skatinti ikimokyklinio ugdymo paslaugų plėtrą, atsirastų galimybė artinti švietimo pagalbą prie šeimos, turėtų atsirasti daugiau įstaigų, teikiančių ikimokyklinio ugdymo paslaugas, pagerėtų paslaugų kokybė, be to, daugiau lėšų tektų ikimokyklinio ugdymo įstaigoms modernizuoti.

Tačiau ikimokyklinuko krepšelio įdiegimas išryškintų kitas problemas. Pirmiausia, norint įdiegti ikimokyklinuko krepšelį kyla klausimas, jeigu valstybė krepšeliu finansuoja vaikų darželius, kuo prastesni tėvai, samdantys aukles arba prašantys senelių pagalbos. Valstybė pasiekia tokį patį rezultatą – sudaro tėvams galimybę grįžti į darbo rinką. Mokinuko krepšelio įvedimas buvo kita sritis, nes vidurinis išsilavinimas yra privalomas, tuomet moksleivio ir jo tėvų teisė yra pasirinkti privačią ar valstybinę mokyklinę įstaigą, nes pasirinkimo – nelankyti mokyklos – nėra. Taip pat krepšelio įvedimas reikalautų papildomo valstybės reguliavimo tiems, kas nori krepšelį gauti. Valstybė turi būti užtikrinta, jog jos finansuojamos paslaugos yra tinkamos kokybės, o jas teikiantys asmenys kvalifikuoti.

Net ir be valstybinio finansavimo, valstybė aktyviai reglamentuoja ikimokyklinį ugdymą. Higienos normos matematinio tikslumu nustatančios kiekvienam vaikui reikalingą patalpos plotą, langų dydžius bei sklypo reikalingo darželiui įrengti dydį užkerta kelią kuklesnėms rūpestingų tėvų pageidaujamos iniciatyvoms. Tai, jog privataus ir valstybinio darželio kainos skirtumas gali skirtis ne dešimt, o šimtą kartų yra ne krepšelio nebuvimo, o „dosnaus“ reguliavimo pasekmė.

Tačiau ikimokyklinuko krepšelio įvedimas pats savaime įgyvendintų ir kitas alternatyvas, pirmiausia paskatintų privačių ikimokyklinių įstaigų kūrimąsi, taip pat valstybinių ir privačių ikimokyklinių įstaigų konkurenciją. Siekdami finansavimo ikimokyklinės įstaigos save reklamuotų, taip būtų lengviau prieinama informacija vaikų tėvams.

Ikimokyklinių įstaigų trūkumo problemai spręsti gali būti pasirenkama ir kita alternatyva: privačių ikimokyklinių įstaigų įsisteigimo taisyklių supaprastinimas. Tačiau kaip jau buvo minėta anksčiau įvairios higienos normos yra nustatomos remiantis tiksliais matematiniais paskaičiavimais.

Tokios normos yra reikalaujamos iš valstybinių įstaigų, tokius pačius reikalavimus privalo atitikti ir privačios ikimokyklinės įstaigos. Nuo šių metų liepos 1 d. įsigalios naujos higienos normos, kuriose atsisakyta tik moraliai pasenusių normų, tačiau išlieka esminiai reikalavimai, kad vaikas būtų ugdomas emociškai ir fiziškai saugioje, švarioje, jaukioje ir estetiškai turtingoje aplinkoje.

Pakankamas ikimokyklinių įstaigų skaičius ne tik garantuoja, kad visi vaikai gali eiti į ikimokyklinio ugdymo įstaigą, bet ir sudaro sąlygas tėvams derinti tėvystę bei darbą. Kadangi ugdymo įstaigų nepakanka, tėvams nelieka nieko kito kaip naudotis 2 metų tėvystės/motinytės atostogomis ir pašalpomis. Tačiau kai vaikams sueis 2 metai, darželiuose vietų papildomai neatsiras, ypač jei šiandien nebus investuojama į vaiko krepšelio įgyvendinimą ir naujų darželių steigimą.

Laikantis socialinio teisingumo principo būtų pravartu ieškoti mechanizmo, kuris užtikrintų galimybę jaunoms šeimoms naudotis ikimokyklinio ugdymo teikiamomis paslaugomis, o ikimokyklinio ugdymo paslaugų teikėjus – stengtis sudominti tomis paslaugomis.

Rekomendacijos ir pasiūlymai

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybei:

- Skirti valstybės biudžeto tikslines dotacijas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programoms vykdančių ugdymo įstaigų aprūpinimui ugdymo priemonėmis, įranga, vidaus ir lauko aplinkos atnaujinimui.

2. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai:

- Patvirtinti metodines rekomendacijas dėl ikimokyklinio ugdymo lėšų skyrimo vienam vaikui principo taikymo.
- „Namūdiniam darželiams“ nustatyti ne maksimalius higienos reikalavimus, bet minimalius, kad atsirastų daugiau norinčių tokius darželius steigti.
- Parengti savivaldybėms metodines rekomendacijas dėl mokinio krepšelio apskaičiavimo ikimokykliniam ugdymui. Pagal šias rekomendacijas savivaldybės galėtų pačios pasitvirtinti savo metodikas, atsižvelgusios į vietos sąlygas.
- Steigti socialinių pedagogų, vaikų psichologų etatus Pedagoginėse psichologinėse tarnybose, plečiant švietimo pagalbos paslaugų teikimą ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų šeimoms.
- Tobulinti informavimo apie ikimokyklinių ugdymo institucijų teikiamas paslaugas sistemą. Informacija turi būti diferencijuojama, atsižvelgiant šeimos socialines charakteristikas ir prieinamumo prie informacijos šaltinių galimybes. Švietimo ir mokslo ministerijai, savivaldybėms ir seniūnijoms rengti informacinę medžiagą visuomenei apie ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, vykdyti jos sklaidą, finansiškai remti savivaldybių

internetinių puslapių projektus skirtus informuoti apie teikiamą ikimokyklinį ugdymą, viešinti gerąją praktiką; analizuoti gyventojų informavimo apie ikimokyklinį ugdymą patirtį ir viešinti geruosius pavyzdžius.

4. Savivaldybėms:

- Steigti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes, skirti finansavimą naujai įsteigtų ikimokyklinių grupių: ikimokyklinio ugdymo auklėtojų darbo užmokesčiui, nemokamam maitinimui socialiai remtinų šeimų vaikams, inventoriaus, ugdymo priemonių įsigijimui.

- Siekiant spręsti šeimos ir darbo suderinimo problemas būtina įsteigti pailginto darbo laiko grupes ikimokyklinio ugdymo įstaigose kiekvieno Lietuvos didmiesčio mikrorajonuose (bent viename iš mikrorajone veikiančių lopšelių-darželių) ir rajonų apskrityse; didinti darbo užmokesčio fondus tokias grupes turintiems lopšeliams-darželiams; spręsti maitinimo pailginto darbo laiko grupėse klausimą. Šiuo metu šis klausimas yra labai aktualus, nes, deja, jis paliekamas pačių darželio darbuotojų sprendimui; vykdyti aiškinamąjį darbą su darbdaviais, siekti, kad šeimos, auginančios ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikus pirmumo teise ir be jokių išlygų būtų suteikiamos atostogos jų pageidaujamu metu.

- Siekti lankstesnės mokesčių už vaikų darželį sistemos, nes dažnai tėvai susiduria su ta problema, kad vaiką norėdami darželyje palikti kelioms valandoms priversti mokėti kaip už pilną dieną.

- Savivaldybėms siūlytina sukurti ikimokyklinio amžiaus vaikų duomenų bazę apie visus gimusius, atvykusius ir gyvenančius konkrečioje savivaldybėje vaikus, jų specialiuosius poreikius, negales, socialinę padėtį ir kt.

- Vykdyti ikimokyklinių įstaigų renovaciją.

The policy analysis of Pre Schools' Development in Lithuania

Summary

For long in the society predominated conservative attitude towards woman, patriarchal family model was kept, when woman's main duty was to bring up children, then there were not being developed work and family coordination models. Later when the society began improving the principles of family policy were begun to modernize, possibilities of family and work coordination emerged. Women were eager to return and indulge in employment market, so they record their little children on to the list of preschool institutions. Though such recording doesn't ensure a real place of children in the kindergarten. So the aim of theses is to reveal and analyze real problematic situation of preschool institutions.

The goal of the work is to do the analysis of preschool institutions systems development policy. Here it is tried to prove or to negate the hypothesis that the changed model of preschool institutions financing (i.e. "money after a child" – financing establishing) would let regulate the market and would eliminate the problem – lack of preschool institutions. In the hypothesis dependent variable is the lack of preschool institutions; independent variable is a changed model of financing preschool institutions ("money after a child" financing establishment).

To achieve goals and to ascertain the hypothesis or to negate it certain tasks are raised:

- To analyze policy and preschool institutions policy conceptions.
- To analyze problematic situations and define the main problem.
- To present and analyze the peculiarities of financing of preschool institutions in Lithuania and other European countries
- To rate and analyze solving alternatives of the main problem.
- To reason or to negate that changed model of preschool institutions financing would eliminate the problem of the lack of preschool institutions
- In this paper it is tried to answer a question whether to solve the problem (in this case – lack of preschool institutions) the intervention of the country is needed and what it should be.

Nowadays in the society there is a lack of preschool institutions. This problem is faced in large cities of Lithuania, especially Vilnius. Up till now this problem wasn't discussed in the scientific field. In the hypothesis of the work it is mentioned about the state's intervention solving this problem, however what role of the state there should be is still not clear.

The work is written according classical analyses of political structure. At the end there are given the main alternatives solving the lack of preschool institutions problem. Having analyzed every alternative according chosen criteria, the outcome was drawn, that changed financing the model

of preschool institutions would solve the formed problem. The establishing of preschooler's boy would implement other alternatives, first of all would faster private preschools creation, as well as competition among state and private institutions. Seeking of financing preschool institutions would advertise themselves, also, the information about them would be easier for children's parents.

At the final master's, theses the data about the state of preschool institutions are useful in adopting strategical decision about the development of these institutions. Thus this work could be useful to Lithuania's politicians, municipality employees, who are responsible for preschool institutions, regulation of their number, to watch the birthrate tendencies. Also, to the authorities of preschool institutions, private persons, who plan to establish private preschool institutions.

Literatūros sąrašas

1. Ablingienė A., Gruštienė A., Svidrelienė D. et. al, *Lietuvos vaikai* (2008 m. katalogas). Vilnius, 2008.
2. *Apie ikimokyklinio ugdymo įstaigų Lietuvoje sistemos ir teikiamų paslaugų problemas.*
<<http://www3.lrs.lt/docs2/EEZIZCDL.DOC>> [Žiūrėta 2010 05 06]
3. Bardach, E. *Praktinis politikos analizės vadovas. Aštuonių žingsnių kelias efektyviau spręsti problemas.* Vilnius: Homo liber, 2005.
4. BNS ŠMM: *supaprastinus reikalavimus pašalintos kliūtyis steigti naujus vaikų darželius.*
<http://www.alfa.lt/straipsnis/10354509/?SMM..supaprastinus.reikalavimus.pasalintos.kliutys.teigti.naujus.vaiku.darzelius=2010-04-29_14-14> [Žiūrėta 2010 05 17]
5. Coleman David, *New developments, continuing problems.* Chapter 2. 2005.
<http://www.unece.org/pau/docs/pau/PAU_2005_Publ_NDRCh02.pdf> [Žiūrėta 2009 06 21]
6. *Dėl Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos patvirtinimo.*
<[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=316289&p_query=%84Nacionalin%EB%20demografin%EB%20\(gyventoj%F8\)%20politikos%20strategija%93&p_tr2=2](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=316289&p_query=%84Nacionalin%EB%20demografin%EB%20(gyventoj%F8)%20politikos%20strategija%93&p_tr2=2)>
[Žiūrėta 2009 06 20]
7. *Dėl Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos įgyvendinimo 2005-2007 metų priemonių patvirtinimo.* <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=296401>
[Žiūrėta 2009 06 20]
8. Dunn, V. *Public Policy Analysis: An Introduction.* New Jersey: Prentice Hall, 1994.
9. *Early Learning, Later Success: The Abecedarian Study: Early Childhood Educational Intervention for Poor Children: Executive summary.* JAV, 2005.
<<http://www.michiganedusource.org/EarlyChildhood/abecedarian.pdf>> [Žiūrėta 2009 06 21]
10. EC. *Reconciliation of work and private life: a comparative review of thirty European countries.*
<http://bookshop.europa.eu/eubookshop/download.action?fileName=KE6905828ENC_002.pdf&eubphfUid=261735&catalogNbr=KE-69-05-828-EN-C> [Žiūrėta 2009 06 20]
11. Eurybase. *The informatikon Database on education systems in Europe. Lietuvos švietimo sistema.*
<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/eurybase/pdf/section/LT_LT_C3_1.pdf>
[Žiūrėta 2010 01 20]
12. Garninė, Aušra. *Didėja mokestis už darželį.* <<http://kauno.diena.lt/naujienos/miestas/dideja-mokestis-uz-darzeli-209101>> [Žiūrėta 2010 01 20]

13. *Higieniniai reikalavimai ikimokyklinėms įstaigoms, jų teritorijai, bei jų reglamentacija.*
<http://www.vsv.lt/mokymas/Aplinka_ir_sveikata/735.html> [Žiūrėta 2010 01 20]
14. *How to tell if a policy family friendly.*
<http://www.mcfr.net/pdf_files/how_to_tell_if_a_policy_is_family_friendly.pdf> [Žiūrėta 2009 06 20]
15. *Ikimokyklinio ugdymo plėtra: ar keisime finansavimo modelį.*
<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/pr_analize/Finansavimo_modelis.pdf> [Žiūrėta 2010 01 20]
16. *Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas.*
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=254659&p_query=%22Ikimokyklinio%20ugdymo%20program%F8%20kriterij%F8%20apra%F0as%22&p_tr2=2> [Žiūrėta 2010 01 20]
17. Jančaitytė, R., Šeimos politika socialinės gerovės valstybėse. Iš *Filosofija. Sociologija*. Nr. 4, 2004.
18. Januškevičius, T., *Paramos šeimai politika turi būti svarbiausia*. Iš *Laikas*. 2007.
19. Kamp Justesen M. *Learning from Europe. The Dutch and Danish school systems*. London: Adam Smith Institute, 2002.
20. Karch, A. *State Politics and Preschool Education Paper* presented at the annual meeting of the American Political Science Association, Hyatt Regency Chicago and the Sheraton Chicago Hotel and Towers, Chicago, IL, Aug 30, 2007.
<http://www.allacademic.com/meta/p210014_index.html> [Žiūrėta 2010 05 17]
21. *Keturioliktosios LR Vyriausybės 2006–2008 m. programa*
<<http://www.lrvk.lt/bylos/vyriausybes/14-vyr-dok/14-programa.pdf>> [Žiūrėta 2010 05 15]
22. Kontula O., Miettinen A. *Synthesis Report on Demographic Behaviour Existing Population Related Policies and Expectations Men and Women Have Concerning the State*. The Population Research Institute, 2005.
23. *Labor's Affordable Child Care Plan*. Australia, 2007.
<<http://www.petergarrett.com.au/resources/1/pdfs/childcare.pdf>> [Žiūrėta 2009 06 21]
24. Lawrence J. Schweinhart, *How to Take the High/Scope Perry Preschool to Scale*. JAV, 2007.
<<http://www.earlychildhoodrc.org/events/presentations/schweinhart.pdf>> [Žiūrėta 2009 06 21]
25. *Lenkijoje steigiami nemokami vaikų darželiai*.
<<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/86843>> [Žiūrėta 2009 06 20]
26. *Lietuvos Respublikos Prezidento Valdo Adamkaus metinis pranešimas*.
<<http://archyvas.lrp.lt/lt/news.full/8957>> [Žiūrėta 2009 06 20]
27. *LR Konstitucija*. <<http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>> [Žiūrėta 2010 05 17]

28. LR Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniams gyvenantiems asmenims) įstatymas.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=241362&p_query=ikimokyklin%EBs%20%EB1staigos&p_tr2=2> [Žiūrėta 2009 06 20]
29. LR Seimo nutarimas *Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 m. nuostatų*.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=215471&p_query=&p_tr2=>
[Žiūrėta 2010 05 17]
30. LR *Švietimo įstatymas*.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=364830&p_query=&p_tr2=>
[Žiūrėta 2010-05-10]
31. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas *Dėl švietimo pagalbos ikimokyklinio amžiaus vaikų namuose auginančiai šeimai teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo*.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=235273&p_query=vaik%F8%20dar%FEeliai&p_tr2=2> [Žiūrėta 2009 06 21]
32. LR Švietimo ir mokslo ministerija. Klaipėdos universitetas. Tyrimas. *Ikimokyklinio ugdymo pasirinkimo galimybės Lietuvoje*. 2004.
<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/ikimokyklinio_ugdymo_2004.doc> [Žiūrėta 2010 04 24]
33. LR Vyriausybės 2006 10 17 nutarimas *Dėl Lietuvos respublikos 2006 – 2008 metų programos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo*.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=284564&p_query=D%EB1%20Lietuvos%20Respublikos%202006-2008%20met%F8%20programos%20%EB1gyvendinimo%20priemoni%F8%20plano%20patvirtinimo&p_tr2=2> [Žiūrėta 2010 05 10]
34. LR Vyriausybės nutarimas *Dėl bendrojo lavinimo mokyklų finansavimo reformos nuostatų patvirtinimo*. <http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/1520.htm> [Žiūrėta 2010 05 17]
35. LR Vyriausybės nutarimas *Dėl ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2007–2012 metų programos patvirtinimo*.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=305977&p_query=%22ikimokyklinio%20ir%20prie%F0mokyklinio%20ugdymo%20pl%EBtros%202007%962012%20met%F8%20programos%20patvirtinimo%22&p_tr2=2> [Žiūrėta 2009 06 21]
36. LR Vyriausybės nutarimas *Dėl nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos šeimos gerovės įgyvendinimo 2008–2010 metų priemonių plano patvirtinimo*.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=304152&p_query=&p_tr2=> [Žiūrėta 2010 05 17]

37. LR Vyriausybės nutarimas *Dėl užmokesčio už vaikų išlaikymą ikimokyklinėse įstaigose*.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=105878&p_query=&p_tr2=>
[Žiūrėta 2010 05 17]
38. LR Vyriausybės nutarimas *Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programos patvirtinimo*. Vilnius, 2005, Nr. 82.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=249299&p_query=&p_tr2=>
[Žiūrėta 2010 05 17]
39. Mackonis, A. *Kam mokyklai mokinio krepšelis*. <<http://www.vtv.lt/naujienos/virtualios-visuomenes-komentarai/a.mackonis-kam-mokyklai-mokinio-krep-3.html>> [Žiūrėta 2010 05 18]
40. Malinauskas, G. *Šeima ir darbas: suderinimo dilemos ir galimybės. Šeimos ir darbo suderinimo galimybių Lietuvoje, Čekijoje, Ispanijoje ir Vokietijoje studija*. Kaunas, 2006.
41. Martinaitis, Ž. *Problemos apibrėžimas politikos analizėje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008.
42. Maslauskaitė, A., *Lietuvos šeima: tarp rinkos ir politikos*. Vilnius: demokratinės politikos institutas, 2005.
43. Maslauskaitė, A., *Šeima ir šeimos politika: patirtis ir nekonservatyvios politikos gairės*. Vilnius: demokratinės politikos institutas, 2005.
44. Miškinis, K., *Šeima pasaulio šalių kultūrose*. Kaunas, 2006.
45. *Mokinio krepšelio lėšų apskaičiavimo ir paskirstymo metodika*.
<http://www.lrv.lt/Posed_medz/2009/091223/65.pdf> [Žiūrėta 2010 05 10]
46. Monkevičienė, Ona. Konferencija *Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo situacija Lietuvoje (tyrimų apžvalga)*.
<http://www.mkc.lt/dokumentas/1/MKCprojektas/O_Monkevicienes.ppt#383,7,Problemos>
[Žiūrėta 2010 01 20]
47. *Motinystės pašalpos mažės nuo 2010 – uju liepos*. <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-09-22-motinystes-pasalpos-mazes-nuo-2010-uju-liepos/14239>> [Žiūrėta 2010 05 17]
48. Nutarimas *dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo*. Vilnius, 2008. Nr. X-1569.
49. *Paramos šeimai valstybinių pašalpų įstatymas*.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1422&p_query=ikimokyklin%EBs%20%E1staigos&p_tr2=2> [Žiūrėta 2009 06 20]
50. *Paramos šeimai politikos plėtra Lietuvoje*.
<http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/parama/ch3.pdf> [Žiūrėta 2009 06 21]
51. Parsons, W., *Viešojo politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001.

52. Pasiūlymas teikti paraišką ikimokyklinių ugdymo įstaigų modernizavimui.
<http://www.esparama.lt/2007-2013/lt/aktualijos/aktualija?lbtitem_id=090bdd53800c1431>
[Žiūrėta 2010 01 20]
53. *Priešmokyklinio ugdymo organizavimo tvarkos aprašas*. Vilnius, 2005.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=259456&p_query=%22Prie%F0mokyklinio%20ugdymo%20organizavimo%20tvarkos%20apra%F0as%22&p_tr2=2> [Žiūrėta 2009 06 21]
54. *Privataus darželio kainoraštis*.
<<http://www.supermama.lt/forumas/lofiversion/index.php/t43075-0.html>> [Žiūrėta 2010 01 20]
55. *Privatūs darželiai laukiami, bet neremiami*. <<http://www.ve.lt/?data=2008-02-12&rub=1065924810&id=1202755542>> [Žiūrėta 2010 01 20]
56. Purvaneckienė G. Švietimo politika ir ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo plėtra. Vilnius: Acta Pedagogica Vilnensia, 2005 (Nr. 15), p. 185.
57. Rakucevičius. R. *Politologija*. Vilnius, 2003.
58. Socialinių tyrimų institutas Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo finansavimo problemos savivaldybėse. <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/sti.doc> [Žiūrėta 2010 05 10]
59. Stankūnienė, V. *Lietuvos gyventojų politikos strategijos metmenys*.
<http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/Strategija/strategija.htm> [Žiūrėta 2009 06 20]
60. Stankūnienė, V., Jonkarytė, A., Mikulionienė, S. Et al. *Šeimos revoliucija? Iššūkiai šeimos politikai*. Vilnius: Socialinio tyrimo institutas, 2003.
61. Stankūnienė, V., Mitrikas, A. A. *Šeima ir gimstamumas Lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 1997.
62. Statistikos departamentas prie LRV. *Gyventojų skaičius pagal amžių (5 m. amžiaus grupės), lytį apskrityse ir savivaldybėse*.
<<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3010203&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3766&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>>> [Žiūrėta 2009 06 21]
63. Statistikos departamentas prie LRV. *Statistinė informacija apie vaikus. Švietimas*.
<<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=1878>> [Žiūrėta 2010 01 20]
64. *Švietimas ir mokslas*. <http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/europa/IV_dalis.pdf> [Žiūrėta 2010-05-11]
65. *Švietimo finansavimo aspektai: čekiai, vaučeriai, krepšeliai*. VU Filosofijos fakulteto Švietimo politikos centras (Atviros Lietuvos fondo Švietimo studijų centro užsakymu). 2001.

66. Švietimo ir mokslo ministerijos registru centras.
<http://www.smm.lt/es_parama/projektai/smm_projektai/> [Žiūrėta 2010 01 20]
67. Vaikų darželiai kuriasi butuose. <<http://www.balsas.lt/naujiena/173109/vaiku-darzeliai-kuriasi-butuose>> [Žiūrėta 2010 01 20]
68. Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija.
<http://www.skelbimas.lt/istatymai/vaiko_geroves_valstybes_politikos_koncepcija.htm>
[Žiūrėta 2009 06 21]
69. Vaiko gerovės valstybės politikos strategijos įgyvendinimo priemonių 2005–2012 metų planas.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343456&p_query=Vaiko%20gerov%EBs%20valstyb%EBs%20politikos%20koncepcija&p_tr2=2> [Žiūrėta 2009 06 20]
70. Vaikus auginančių šeimų rėmimo programos metmenys: tikslai, principai, struktūra.
<http://www.sti.lt/leid_pristat/Tekstai/parama/ch7.pdf> [Žiūrėta 2009 06 20]
71. Valstybinis finansavimas, paremtas „krepšeliais“.
<<http://www.teisesforumas.lt/index.php/mokesciu-ir-finansu-teise/1064-krepselelis-valstybinis-finansavimas.html>> [Žiūrėta 2010 05 06]
72. Wade, L. *The Elements of Public Policy*. Ohio: C.Mervill Publishing Company, 1972.
73. Weber M. Politika kaip profesinis pašaukimas. *Politologija*, 1991 m., Nr. 2, p. 27 – 61